

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ◆ ΣΟΦΟΙ ΚΑΙ ΑΙΜΟΣΤΑΓΕΙΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ (Γ.Β.Μ.) 289
- ◆ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΝΟΣΟΣ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤ/ΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ
(Μιχ. Θ. Μηλίγκου) 291
- ◆ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΣΤΗ ΦΥΣΙΚΗ (Βασ. Κ. Σταθάκη) 299
- ◆ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜ (Νικ. Θ. 'Αρβανίτη) 304
- ◆ ΝΥΧΤΑ ΤΡΑΝΗ (Ποίημα Γ. Βερίτη) 306
- ◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΒΙΟΣ ΑΠΑΝΔΟΧΕΥΤΟΣ (Πανορμίτη) 307
- ◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη) 308
- ◆ ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Καθηγ. Χρ. Γιαμβριά) 310
- ◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ένημερώσεως τής Χ.Ε.Ε.) 311
- ◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γ.) 314
- ◆ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ (Ποίημα Α.Χ.Κ.) 316
- ◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ 317
- ◆ ΑΠΕΡΙΣΚΕΠΤΩΣ (Ποίημα Νικ. Θ. 'Αρβανίτη) 318
- ◆ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΞΗΚΟΣΤΟΥ ΟΓΔΟΥ ΤΟΜΟΥ 2005 319

ΕΤΟΣ 68ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2005

ΑΡΙΘ. 666

€ 1,20

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴν λήξη τοῦ ἔτους ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τὴ συνδρομὴ τους γιὰ τὸ ἔτος 2006.

Ἡ συνδρομὴ διὰ τὸ 2006 παραμένει € 12.

Παρακαλοῦμε διὰ τὴν ἐγκαιρὸν καταβολὴν τῆς συνδρομῆς ὥστε νὰ συνεχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2006

Ἐσωτερικοῦ: € 12 - Κύπρου: £ 9 - Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: € 30

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἢμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἠμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴν συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

Οἱ συνδρομηταὶ μας τοῦ ἔξωτερικοῦ ἠμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴν συνδρομὴ τους εἰς τὸν λογαριασμὸν μὲ μορφή I.B.A.N. γιὰ ἐμβάσματα τῆς Eurobank μὲ ἀριθμὸ: **GR1102602010000940100366081**.

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 68ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2005

Άριθ. 666

ΣΟΦΟΙ ΚΑΙ ΑΙΜΟΣΤΑΓΕΙΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Άτενίζοντας τὸ «μυστήριον τὸ χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένον» καὶ προσηλώνοντας τὸ δλέμμα μας στὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεό, πού «ἐταπεινώσεν ἀταπεινώτως τὸ ἀταπεινωτον αὐτοῦ ὕψος», γιὰ νὰ ἔλθῃ ἀνάμεσά μας, μεταπηδάμε ἀπὸ ἐκπληξη σὲ ἐκπληξη. Βλέπουμε ἀγγέλους νὰ ὑμνολογοῦν. Ποιμένες νὰ προσκυνοῦν. Μάγους νὰ ὀδοιποροῦν. Ἄλλὰ καὶ τὸν Ἡρώδη νὰ ταράσσεται καὶ νὰ ἀκονίζῃ τὰ μαχαίρια τῶν στρατιωτῶν του, γιὰ νὰ αἱματοκυλίσῃ τὴν ἀθωότητα. Χτυπητὲς ἀντιθέσεις πού ὑπάρχουν χθὲς καὶ σήμερα καὶ χαρακτηρίζουν ἐξίσου καὶ τὴν δική μας ἀνήσυχῃ ἐποχῇ.

Ἄς σταθοῦμε γιὰ λίγο στοὺς σοφοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ στὸν δολοπλόκο καὶ αἱμοσταγῇ Ἡρώδη. Τὴν δύναμη τῆς σοφίας διαθέτουν οἱ πρῶτοι. Τὴν ἰσχύ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν ὄπλων διαθέτει ὁ δεῦτερος. Οἱ πρῶτοι, μαζί με τὴ σοφία, διαθέτουν καὶ πλοῦτο ἀρετῆς, ταπεινώσεως, εἰλικρινείας. Ὁ δεῦτερος, πονηρῇ ψυχῇ, διεστραμμένη φύση, ἔχει μετατρέφει τὴν ἐξουσία σὲ τυραννία. Οἱ μάγοι ποθοῦν καὶ ἀναζητοῦν τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ τὴν ἀνεύρεσή της εἶναι πρόθυμοι νὰ ὑποβληθοῦν σὲ ὅποιεσδήποτε θυσίες. Ὁ Ἡρώδης, κυριαρχημένος καὶ τυφλωμένος

ἀπὸ τὴν ἐξουσία καὶ τὰ πάθη του, δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἀτενίσῃ τὴν ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ καὶ προσφερομένη τὴν ἀπωθεὶ καὶ τὴν ἀπορρίπτει.

Οἱ μάγοι βλέπουν τὸ φῶς, τὸν ἀστέρα καὶ τὸν ἀκολουθοῦν. Τὸν φανερώνουν καὶ στὸν Ἡρώδη. Κι ἐκεῖνος ὄχι μόνον δὲν τὸν ἀκολουθεῖ, ἀλλὰ θέλει νὰ ἐξοντώσῃ τὸν τεχθέντα βασιλιά. Οἱ μάγοι πρὶν νὰ προσφέρουν τὰ δῶρα τους στὸ θεῖο Βρέφος, τοῦ προσφέρουν τοὺς θησαυροὺς τῆς καρδιάς τους. Ὁ Ἡρώδης τρέμει γιὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν ἐξουσία του καὶ φυλακίζεται γιὰ πάντα στὴ φτώχεια καὶ στὸ σκοτάδι τῆς ἐγκληματικῆς καρδιάς του.

Σὲ τί διαφέρουν οἱ τρεῖς ἀπὸ τὸν ἕνα; Τὸ χάσμα βρῖσκεται βαθύτερα: Στὴ σκέψη, στὴν καρδιά, στὴν ψυχῇ. Κατεβασμένες οἱ κεραῖες τῆς ψυχῆς τοῦ ἐνός. Ἄνοιχτὲς στὰ μηνύματα τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἄλλων. Τὸ μήνυμα τῆς Βηθλεὲμ δὲν τὸ ἀνακάλυψαν οἱ μάγοι μὲ μόνη τὴ σοφία τους. Μιὰ τέτοια ἀνακάλυψη ξεπερνοῦσε τὴ δική τους σοφία, τὴ γνώση καὶ τὴν ἐπιστήμη τους. Χρειαζόταν ἡ ἀποκάλυψη, ἡ φανέρωση τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτονται μονάχα σὲς ταπεινὲς καὶ δεκτικὲς καρδιές.

Ἄπὸ τὴ στιγμή πού οἱ τρεῖς σοφοὶ τῆς

Ἐνατολῆς εἶδαν τὸ θαυμαστὸ ἀστέρι, δὲν πολυπραγμώνησαν. Πίστευαν ἀνεπιφύλακτα καὶ τὸ ἀκολούθησαν μὲ αὐταπάρηση μοναδική. Τὴν πίστη τὴν ἔβαλαν πάνω ἀπὸ τὴν γνώση. Καὶ μὲ αὐτὴ ὁδηγὸ ἀψήφησαν κόπους, δυσκολίες, ἐμπόδια. Πρόθυμοι γιὰ μεγάλες θυσίες.

Ὁ Ἡρώδης, ἀντίθετα, φοβισμένος, φυλακίζεται στὸν ἀρρωστημένο ἐγωκεντρισμό του καὶ στὴν παθολογικὴ ἀρχομανία του. Ὑποκρίνεται, κρύβει τὰ ἐγκληματικὰ σχέδια του καὶ ψεύδεται, πῶς καὶ αὐτὸς θέλει νὰ προσκυνήσῃ τὸ θεῖο Βρέφος. Ἀφανίζει τὰ νήπια καὶ μπαίνει στὴν ἀρχὴ τῆς φάλαγγας τῶν δημίων καὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ. Πρωτεργάτης τῆς πιὸ ὠμῆς καὶ ἀποκρουστικῆς παιδοκτονίας.

Εἴκοσι αἰῶνες τώρα σοφοὶ καὶ δυνατοὶ ἀκολουθοῦν ἢ τὸν ἕνα ἢ τοὺς τρεῖς. Μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ἀκολουθοῦν τὸ ὁδηγητικὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ἢ τὸ μισοῦν καὶ τὸ μάχονται. Ἀρχομανεῖς, καιροσκόποι τῆς πολιτικῆς, τυφλοὶ λάτρεις τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ πλούτου, θυσιάζουν στὰ προσωπικά τους συμφέροντα τὸ δίκαιο τῶν ἀδυνάτων καὶ σὰν ἄλλοι Ἡρώδες αἱματοκυλίου τοὺς λαοὺς. Στὰ χεῖλη ἔχουν τὴν εἰρηνοφιλία καὶ στὴν καρδιά τὴν πολεμοκαπηλία. Χαμένοι μέσα στὸν ἴλιγγο τῆς ἀκάθαρτης διπλωματίας, ζοῦν χωρὶς ποτὲ νὰ γνωρίσουν τὸν Ἄρχοντα τῆς εἰρήνης. Χωρὶς ποτὲ νὰ δεχθοῦν νὰ γεννηθῇ τὸ Βρέφος τῆς Βηθλεὲμ καὶ στὴ δική τους ψυχῇ.

Οἱ ἀπλὲς ὅμως καὶ ταπεινὲς καρδιές, ποὺ ἀναζητοῦν εἰλικρινὰ τὸν νεογέννητο Σωτῆρα τοῦ κόσμου καὶ ποθοῦν νὰ γεννηθῇ καὶ μέσα στὴν ψυχῇ τους, ἀκολουθοῦν τὸ φωτεινὸ ἀστέρι ποὺ ἀνάβει ὁ Θεὸς στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους. Καὶ βρίσκουν τὴν φάτνη. Καὶ γονατίζουν ταπεινὰ καὶ προσκυνοῦν. Καὶ προσφέρουν τὰ δῶρα τους, τὴν καρδιά τους. Τοῦ προσφέρουν τὴν ὑπακοή τους, τὴν ἀφοσίωσή τους, τὴν πιστότητά τους. Εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐφαρμόσουν χωρὶς ἐπιφυλάξεις τὸν νόμο καὶ τὶς ἐντολές Του. Τὸν ἀγαποῦν εἰλικρινὰ μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς τους. Καὶ σὲ ἀντάλλαγμα δέχονται τὴν εἰρήνη, τὴν «πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν», ποὺ σάλπισαν οἱ ἄγγελοι τὴν ἅγια ἐκεῖνη νύχτα. Λαμβάνουν πλοῦσια τὴ χαρὰ ποὺ εὐαγγελίσθησαν οἱ οὐράνιοι ἐπισκέπτες στοὺς ποιμένες τῆς Βηθλεὲμ. Καὶ γίνονται:

Ἄγγελιαφόροι εἰρήνης σ' ἕνα κόσμο ποὺ σπαράσσεται ἀπὸ τὸ μῖσος.

Ἄγγελιαφόροι ἐλπίδος σ' ἕνα πλανήτη ποὺ ἀγωνιᾷ ἀπὸ τὸ ἀπειλητικὸ φάσμα τῆς τρομοκρατίας καὶ ζῆ στὴν ἀβεβαιότητα καὶ στὴν ἀνασφάλεια, στὴν παγερότητα τοῦ τρόμου.

Ἄγγελιαφόροι χαρᾶς σ' ἕνα κόσμο ποὺ ξεχείλισε τὸ δάκρυ καὶ ὁ πόνος καὶ ἔσθησε τὸ χαμόγελο.

Τέτοιοι ἀγγελιαφόροι, εἰρήνης, ἐλπίδας καὶ χαρᾶς, καλούμεθα νὰ γίνουμε κι' ἐμεῖς. Θὰ εἶναι ὁ καλύτερος ἑορτασμὸς τῶν φετεινῶν Χριστουγέννων.

Γ. Β. Μ.

ΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΙΣΤΙΣ

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΝΟΣΟΣ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ*

*«Τὸ πᾶν δὲν εἶναι ὑγιές εἰς τὴν
καλυτέραν ὑγείαν καὶ τὸ πᾶν δὲν
εἶναι νοσηρὸν εἰς τὴν νόσον»*

René Biot

Ἡ ἀποστροφή τοῦ Γάλλου ἱατροῦ R. Biot¹ φέρνει στὴ σκέψη κάθε ἀνθρώπου, ὅτι ἀπαιτεῖται μιὰ βαθύτερη ἀντίληψη πάνω στὴν ὑγεία καὶ τὴν ἀρρώστια του.

Ἀσφαλῶς δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν ὑγεία του. Κάθε ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ μιλάει συνεχῶς καὶ νὰ ἐνεργεῖ, συνεχῶς, γιὰ τὴν ὑγεία του (Παγκόσμιος Ὁργανισμὸς Ὑγείας - ΠΟΥ). Ἀλλὰ πῶς ἀντιλαμβάνεται ὁ ἄνθρωπος αὐτό, πού καθορίζεται ὡς ὑγεία;

Ἡ ὑγεία ἔχει χαρακτηριθεῖ «ὑπατο ἀγαθὸ» καὶ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸ, λέει ὁ Ivan Illich, «δὲν εἶναι κάτι πού οἱ ἄνθρωποι παίρνουν ἔτοιμο, εἶναι κάτι πού κάνουν οἱ ἄνθρωποι».

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν τρομάζει, δὲν ταράζεται καὶ στὸ ἄκουσμα, ἀκόμη, τῆς λέξεως ἀρρώστια, πολὺ δὲ περισσότερο ὅταν ἡ ἀρρώστια τὸν ἀγγίζει στὸ «πετοῖ» του. Ὁ πάσχων, γενικῶς, καταλαμβάνεται ἀπὸ φόβο -μέχρι καὶ πανικό- καὶ ὄχι μόνο ὁ ἴδιος, ἀλλὰ καὶ τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον,

καθὼς σκέφτονται τὰ συνακόλουθα προβλήματα. Ἀλλὰ γιατί, ἀμέσως, πανικός μετὴν ἐμφάνιση τῆς νόσου;

Στὸ «Περὶ Παθῶν» ἔργο του, ὁ Ἴπποκράτης γράφει τὰ ἑξῆς: «Ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, συνειδητοποιώντας ὅτι τὸ πολυτιμότερο ἀγαθὸ, γιὰ τὸν ἄνθρωπο, εἶναι ἡ ὑγεία, ὀφείλει νὰ μάθει νὰ ἀντιμετωπίζει ἐπωφελῶς τὶς ἀρρώστιες μετὰ τὴ δική του σκέψη. Ἐπίσης νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ καταλαβαίνει καὶ νὰ κρίνει ὅ,τι τοῦ ὀρίζουν καὶ ὅ,τι τοῦ λένε οἱ γιανοὶ γιὰ τὸ σῶμα του».

***

Σὲ ἓνα κόσμῳ διανοητικὸ καὶ τεχνοκρατικὸ, «ἀποστεγνωμένο ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ἢ μεταφυσικὴ ἀναβροχιά», σὲ ἓνα κόσμῳ μετὰ συγκρούσεις καὶ προκλήσεις ἀνάμεσα στὴν ἀπαιτήση τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς βούλησῃ τοῦ συνόλου (κοινωνία), ὁ ἄνθρωπος δέχεται κάποια ἐπίδραση καὶ λαβαίνει ὠρισμένη θέση.

«Λειτουργοὶ ὑγείας» καὶ «ἀποδέκτες ὑγείας» βιώνουμε, καθημερινῶς, μιὰ δυσάρεστη ἕως θλιθερὴ πραγματικότητα: «κρίση ταυτότητας τῆς ἱατρικῆς». Ἡ ἱατρικὴ στὴν ἐποχὴ μας δείχνει νὰ ἔχει χάσει τὸν ἀνθρωπιστικὸ χαρακτήρα της καὶ τὴν ἱερὴ ἀποστολή της. Ἡ ἐμπλοκὴ τοῦ οικονομι-

* Ὁμιλία, πρὸς τὰ μέλη καὶ τοὺς φίλους τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, στὴν αἴθουσα τοῦ Συλλόγου «Ἀπόστολος Παῦλος» (3 Ἀπριλίου 2005), μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς «ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΥΓΕΙΑΣ»

κοῦ παράγοντος μετέτρεψε τὴν «φιλόανθρωπον τέχνην» σὲ «παροχὴν ὑπηρεσιῶν ὑγείας» μὲ σχέση ἔμπορικὴν. Ἔτσι κυριαρχεῖ στὸν κόσμον ἡ ἄποψη ὅτι, «τὴν ὑγεία τὴν ἀπολαμβάνει, ὅποιος ἔχει καὶ πληρώνει!» Κατὰ τὸν R. PurtilF, καθηγητὴ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ *Western Washington University*, «ἡ ἱατρικὴ θεωρεῖται μᾶλλον ὡς ὑψηλὰ ἀμειβόμενον ἐπάγγελμα, παρὰ μιὰ ὑπηρεσία πρὸς τὴν κοινότητα τῶν ἀνθρώπων».

Πρόκειται, ὄντως, γιὰ ἓνα «γκρίζο» σημεῖο τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος, ὑπερβολικὰ τονισμένο μὲ τὴ γενίκευση ποὺ τοῦ ἀποδίδεται. Τὸ φαινόμενο δὲν εἶναι καθόλου νέο, ἀφοῦ εἶχε ἐπισημανθεῖ καὶ ἀπὸ τὸν Ἱπποκράτη.

Ἡ κοινωνία ὅμως πρέπει νὰ γνωρίζει, ὅτι δὲν εἶναι καθόλου μικρὴ καὶ ἡ μερίδα τοῦ ἱατρικοῦ κόσμου ποὺ κρατᾷ ὑψηλὰ ἦθος καὶ κύρος. Ὑπηρετεῖ τὴν ἐπιστήμην «κατὰ τε τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν δεοντολογία τῆς». Πρόκειται γιὰ τοὺς γιατροὺς, ποὺ λένε ὅχι στὴν ἐκμετάλλευση τῆς ὑγείας καὶ νὰ ἰ στὴν ἱερότητα καὶ τὴν προστασία τῆς. Ἀκριβῶς, γι' αὐτὴ τοὺς τὴ στάση ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει ἡ δικαίωση τοῦ Ὁμηρικοῦ ἀποφθέγματος: «Ἰητρὸς γὰρ ἀντάξιός πολλῶν ἄλλων».

***

Εἶναι πολλοὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι, ἂν βρισκόμαστε σὲ ἄσχημὴ εἰκόνα «κλιματολογικῶν» συνθηκῶν στὸ χῶρο τῆς ὑγείας, εἶναι διότι καὶ λειτουργοὶ ὑγείας καὶ ἀποδέκτες ὑγείας δὲν λάβαμε σωστὴ παιδεία πάνω στὶς ἐννοεῖς ὑγεία - νόσος. Δὲν διδαχθήκαμε σωστά, πῶς πρέπει νὰ ἐμβαθύνουμε στὸ οὐσιαστικὸ νόημά τους. Δὲν μάθαμε νὰ βλέπουμε αὐτὲς τίς καταστάσεις καὶ μὲ τὸ φακὸ τῆς Φιλοσοφίας, πολὺ δὲ περισσότερο, δὲν μάθαμε νὰ παρατηροῦμε τὴν ὑγεία καὶ τὴν ἀρρώστια καὶ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς χριστιανικῆς πίστωσης, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Χριστιανικῆς Ἀνθρωπολογίας.

Κατὰ τὴ χριστιανικὴ ἀντίληψη, ὁ ἄν-

θρωπος θεωρεῖται ὡς ὕπαρξη μὲ σωματικότητα - ἕλικότητα, ἀλλὰ καὶ μὲ ψυχοπνευματικὴ ὄντοτητα. Λογίζεται ὡς Π ρ ὀ σ ω π ο , δηλαδή «εἰκόνα Θεοῦ». Μὲ τὴ σύγχρονη γλῶσσα τῆς Γενετικῆς μπορούμε νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι «κλώνος» Θεοῦ!

Κατὰ τὴν ἱατρικὴ ἐπιστήμην, ὁ ἄνθρωπος δὲν θεωρεῖται, ἀπλῶς, «συλλογὴ μορίων», σύνολο γονιδίων, κυττάρων, ἰστῶν καὶ ὀργάνων, ἀλλὰ εἶναι ἓνα ἄθροισμα ψυχουσυναίσθηματικῶν, πνευματικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀναγκῶν (εἶναι ψυχικὸς κόσμος - συναίσθημα, εἶναι νοῦς λογικὸς - πνεῦμα). Ὅλα αὐτά, μαζί, ἀπαιτοῦν ἀλληλοσυμπλήρωση, γιὰ τὴν ἀρμονικὴ λειτουργία τους. Στὴν Ἱατρικὴ, ὁ ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζεται, διαγνωστικῶς καὶ θεραπευτικῶς, ὡς ἓνα «βιοψυχοκοινωνικὸ» μοντέλο.

Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Χειρουργικῆς καὶ ἀκαδημαϊκός, Μαρίνος Γερούλανος, ἔγραφε πρὸ ἐτῶν: «Υπάρχει μόνον ἓν ἐνιαῖον βιολογικὸν σύνολον, ὑπὸ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἀποτελούμενον. Ἡ συμμετοχὴ τῆς ψυχῆς ἐνυπάρχει, παντοῦ καὶ πάντοτε, ὅπου ὑπάρχει ζωὴ, ἀνεξαρτήτως ἰστοῦ ἢ ὀργάνου. Εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ψυχῆς ὀφείλεται πᾶσα ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς, ἀδιαφόρως ἂν τὸ ὄργανον λειτουργεῖ φυσιολογικῶς, ἢ ἐάν, ἔνεκα ὀργανικῆς βλάβης, λειτουργεῖ παθολογικῶς. Εἰς τὴν ψυχικὴν δὲ ταύτην ἐπίδρασιν ὑπόκειται πᾶς ὀργανισμός, ὅχι μόνον ὁ εὐπαθής, ἀλλὰ καὶ ὁ ὅλως ὑγιής, ὅχι μόνον ὁ σωματικὸς ἀσθενής, ἀλλὰ καὶ ὁ ἰσχυρότερος ἀκόμη. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἀτομικότητος».

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ τονισθεῖ, ὅτι μὲ τὸν ὄρο «ἀτομικότης» νοεῖται τὸ «ἑαυτὸ» (*self*), δηλαδή ἡ ἐνδότατη ὑπόστασις τοῦ ἀτόμου, ἡ ψυχή, ὅπως τὸ διδάσκει ἡ Χριστιανικὴ Ἀνθρωπολογία. Πολλοὶ δὲ ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες, μὲ τὸν ὄρον ψυχὴ «δὲν ἐννοοῦν, μόνον, τὸ πνευματικὸν καὶ ἄυλον στοιχεῖον ποὺ ὑπάρχει μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ (ἐννοοῦν) καὶ αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουν, σήμερον, προσωπικότητα - πρό-

σωπον».

Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, ἀντιλαμβανόμαστε τὴν ὑπαρξή μας ὡς προσωπικότητες - πρόσωπα καὶ ὄχι ἀπλῶς ὡς ὑλικές ὑπάρξεις, τότε θὰ συμπεριφερόμαστε πρὸ σωστά, θὰ ἐνεργοῦμε σωστά γύρω ἀπὸ τὴν ὑγεία ἢ τὴν ἀρρώστια, ἀτομική, κοινωνική, δημόσια. Ὅλα τὰ θέματά μας θὰ τὰ ἀντιμετωπίζουμε ρεαλιστικά, ἀνθρώπινα, μεταφυσικά.

***

Πρέπει νὰ ξέρομε, ὅτι ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἀρρώστια δὲν εἶναι ἀπλὰ βιολογικά φαινόμενα. Δὲν εἶναι κάποιες καταστάσεις συγκροτημένες καὶ ἀμετάβλητες, ἀλλὰ εἶναι «τάσεις» ποὺ κινοῦνται ἀμφίδρομα, μεταπίπτοντας ἢ μιὰ στὴν ἄλλη. Ὑγεία καὶ ἀρρώστια δὲν εἶναι φαινόμενα παθητικά, ἀλλὰ δυναμικά καὶ διόλου εὐκολονόητα καὶ ἀπὸ ἰατρικὴ ἄποψη. Σχετίζονται δὲ μὲ τὴ νοοτροπία καὶ τὴ βιοτροπία τοῦ ἀτόμου. Ὁ Πλάτων εἶχε ἤδη ἐκφράσει τὴν ἄποψη, ὅτι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὸ παράγοντα γιὰ τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας τους. Σήμερα ἡ ἰατρικὴ ἐπιβεβαιώνει τὴ σημασία διατροφικῶν, πολιτιστικῶν καὶ κοινωνικῶν παραμέτρων ὡς προδιαθεσικῶν παραγόντων κινδύνου ὑγείας.

Γιὰ νὰ φθάσουμε σὲ σωστὴ ἀντίληψη τῶν ἐννοιῶν ὑγεία - νόσος, χρειάζεται ἐκπαίδευση, «ἀγωγή ὑγείας», ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται, βασικά, ἀπὸ τὴν οἰκογένεια καὶ τὸ σχολεῖο, τόσο μὲ τὸ λόγο, ὅσο καὶ μὲ τὸ παράδειγμα. Αὐτὴ ἡ ἀγωγή ὑγείας ἀρχίζει ἀπὸ τὴν... κούνια καὶ συνεχίζεται διὰ βίου καὶ εἶναι σχεδιασμένη μὲ στόχους βιοφυσικούς, ψυχοπνευματικούς καὶ κοινωνικούς.

Καθὼς τὸ ἄτομο ἀναπτύσσεται, διαμορφώνει τὴ δική του προσωπικότητα, ὀργανώνει δικούς του «τρόπους καὶ ἔξεις τοῦ ζῆν», ἀποκτᾷ τὰ προσωπικά του «χούγια». Συγχρόνως, ὀφείλει νὰ διδάσκεται πῶς νὰ φιλοσοφεῖ πάνω στὴν ὑγεία καὶ τὶς χαρὲς τῆς, πάνω στὶς ἀρρώστιες μὲ τὰ προβλήματα

τα, τὰ βάσανα καὶ τοὺς πόνους. Διαφωτίζεται γύρω ἀπὸ τὴν ὀρθὴ γνώση - ἐπίγνωση τῶν ὁρίων καὶ τοῦ νοήματος τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἀρρώστιας. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ στὴν ὑγεία μαθαίνει, ὅτι «ἡ κατάκτηση τῆς ὑγείας ἀπαιτεῖ μιὰ σημαντικῶς βαθυτέραν γνῶσιν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς» (A. Carrel), ὅσον ἀφορᾷ δὲ στὴ νόσο, ὀφείλει νὰ γνωρίζει, ὅτι «ἡ νόσος δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται ὡς ξένο σῶμα ἢ ἀπλὸς ἐχθρὸς, ἀλλὰ ἓνα μέσον γιὰ ἐσωτερικὴ ἀνάπτυξιν καὶ ὠριμότητα» (P. Tournier)³.

***

Ζοῦμε σὲ δύσκολους καιροὺς μὲ τὴν καταθλιπτικὴ ἀγωνία, γιὰ τὶς ἀνυπολόγιστες καταστροφικὲς συγκρούσεις ἀνθρωπίνων μαζῶν, γιὰ τὶς ποικίλες τρομοκρατικὲς ἐκδηλώσεις, γιὰ τὸν ὑλόφρονα πολιτισμὸ μας, γιὰ τὰ «συμπλέγματα» καὶ τὶς ἐξαλλες ψυχικὲς καταστάσεις καὶ ἀνώμαλες συμπεριφορὲς βίου (παραισθησιασμός, πανσεξουαλισμός, κοινωνικοθητικὸς ἀναρχισμός), δηλαδὴ μιὰ βίωση τῆς «ἠθικῆς καὶ ἀνηθικότητος», σὲ ὅλες τὶς διαστάσεις τῆς. Βιώνουμε, ἐπίσης, ἀκραῖες μεταβολὲς καὶ καταστροφὲς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Ὅλα τὰ παραπάνω δὲν εἶναι ἀμέτοχα, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἐμφάνιση προβλημάτων ὑγείας καὶ στὴν ἀλλοίωση τῆς «ποιότητος ζωῆς», ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς.

Ὁ 20ος αἰώνας ὀνομάστηκε αἰώνας τῶν νευρώσεων, τοῦ φόβου καὶ τοῦ ἄγχους. Δὲν ἔφερε στὸν ἄνθρωπο τὴν ἀναμενόμενη εὐτυχία, παρὰ τὰ θαυμαστά ὄντως ἐπισημονικά ἐπιτεύγματα τοῦ. Καὶ δὲν ἀπόκτησε ὁ ἄνθρωπος τὴν εὐτυχία του, ἀκριβῶς, διότι στὸν αἰῶνα αὐτὸν ἀάπουσισε ὁ σκοπὸς καὶ τὸ νόημα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄς ἐλπίσουμε, τὰ χρόνια ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν νὰ κάνουν τὸν ἄνθρωπο εὐτυχημένο, διδάσκοντάς του, τὸν ἀληθινὸ προορισμὸ του στὴ ζωὴ. Καὶ ὁ ἀληθινὸς προορισμὸς στὴ ζωὴ εἶναι ἡ σύνδεση μὲ τὸ Θεὸ καὶ ἡ προσπάθεια νὰ «ὁμοιωθεῖ» μὲ Αὐ-

τόν. Για τὸν 21ο αἰῶνα ὁ Α. Μαρλὼ εἶχε ἐπισημάνει, ὅτι «ὁ αἰῶνας αὐτὸς ἢ θὰ εἶναι θρησκευτικὸς ἢ δὲν θὰ ὑπάρξει».

Δυστυχῶς, ὁμως, προχωροῦμε ἤδη στὸν 21ο αἰῶνα μὲ τὴν ἴδια νοοτροπία τοῦ προκατόχου του. Θαυμάζουμε τὴν τεχνολογία, ἰδρώνουμε γιὰ τὴν ἀπόλαυση ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ τοῦ ποικίλου εὐδαιμονισμοῦ, λατρεύουμε τὴν οἰκονομικὴ ὑπερανάπτυξη, «θεοποιῦμε» τὴν ἐπιστῆμη καὶ ὄλοι, λίγο-πολύ, ἀπολαμβάνουμε κάποιες παροχές, ἀπὸ τὰ παραπάνω.

Ἐν τούτοις, ὑποκειμέθα στὴ σωματικὴ ἀρρώστια, ὄλο καὶ περισσότερο, αἰσθανόμαστε λιγότερο εὐτυχοῦμενοι καὶ γαλήνιοι. Βρισκόμαστε πνιγμένοι στὴ «μοναξιά τοῦ πλήθους». Ἄνεβαίνει «τὸ κατὰ κεφαλὴν εισόδημα», ἀνεβαίνει καὶ «ἡ κατὰ κεφαλὴν νόσος». Οἱ γιατροὶ γνωρίζουν ἀρρώστιες, τὶς ὁποῖες ἡ ἐπιστῆμη τὶς ὀνομάζει «χαράτσι τοῦ πολιτισμοῦ»!

***

Γιὰ νὰ εἴμαστε ἀντικειμενικοί, πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι δὲν φταίει ἡ π ρ ὀ ὁ ὁ ς , καθ' ἑαυτὴν, ἔστω καὶ ἂν δεχτοῦμε πὼς ἡ πρόοδος ἀλλοιώνει κάπως τὸν «τρόπο ζωῆς» (*lifestyle*) τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖνο πὸν φταίει, κυρίως, εἶναι ὅτι στὸν τρόπο ζωῆς, ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς, ἡ ἀξία «Ἀνθρώπου» ἀποτιμᾶται φθηνότερα ἀπὸ τὴν ὑλικὴ ἀξία.

Στὴ ζωὴ μας ἀπολυτοποιοῦμε τὸ «σχετικὸ» (χρῆμα, ἀπόλαυση, δύναμη, ἐξουσία) καὶ ἀνατρέπουμε τὸ «σύστημα τῶν πανανθρώπινων ἀξιών» (δίκαιο, ἠθικὴ, ἀγάπη, Θεός), γεγονός πὸν ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ συμπεριφορὲς (φερσίματα) οἱ ὁποῖες προδιαθέτουν στὴ νόσο.

Δηλαδή, ὀδηγοῦν σὲ μιὰ «κατάσταση οὐσιωδῶς παρασκευασμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο, γιὰ τὴν ἐμφάνιση, τὴν ἐξέλιξη καὶ τὸ τέρας της» (*R. Biot*). Ἡ δυσαρμονία μεταξὺ ὑλιστικῆς καὶ πνευματικῆς ἀντιλήψεως γιὰ τὴ ζωὴ, παίζει σημαντικὸ ρόλο στὶς καταστάσεις ὑγεία - ἀρρώστια.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀρνεῖται τὴ συνεργασία τοῦ πνεύματος, μερικὲς φορὲς προτρέπει τὸ σῶμα στὴ κατατυραννία τοῦ πνεύματος. "Ἄν καὶ εἶναι αἰδίων τοῦ ἀνθρώπου ἡ πνευματικότης» (Ἀριστοτέλης), ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος φθάνει σὲ ὅρια «πνευματικῆς αἰτίας ἀπὸ ἠθελημένη ἀπεργία πνευματικῆς πείνας». Διαρκῶς ἀπωθεῖ τὸ πνεῦμα ὁ ἄνθρωπος καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ δράμα του, λέει ὁ *Tournier*!

Ὅμως, ὕλη καὶ πνεῦμα πᾶνε μαζὶ στὸν ἄνθρωπο, εἶναι ἀλληλοεξαρτώμενα καὶ ἀλληλοσυμπληρούμενα, ἐξακολουθητικὰ καὶ ἄρμονικά. «Οἱ θεωρίες περὶ ψυχοσωματικῆς ἐνότητος ἔχουν γίνεи ἐπιστημονικὰ δεδομένα» (Γ. Μερίας).

Ὅντως, στὴ σύγχρονη βιβλιογραφία τῆς Βιοϊατρικῆς, τῶν Ἀνθρωπιστικῶν Ἐπιστημῶν, πληθαίνουν οἱ ἀναφορὲς, οἱ ὁποῖες καταδεικνύουν, ἔντονα, τὸν ψυχοπνευματικὸ καὶ ὑλικὸ χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου, σὲ ὅλες τὶς λειτουργίες τῆς ζωῆς του⁵.

***

Οἱ γιατροὶ βιώνουν, καθημερινῶς, αὐτὸ τὸ ὁποῖο σύγχρονοι διανοοῦμενοι ὀνομάζουν «διάλυση τοῦ ἀνθρώπου». Πρόκειται γιὰ τὴ διάλυση τοῦ ἀτόμου μὲ τὴν κατακερματισμένη ψυχῇ, γεγονός «πὸν δείχνει τὸ θρυμματισμὸ τῆς κοινωνίας μέσα στὴν ὁποία ζεῖ».

Ψυχοκοινωνικὲς ὑπερεντάσεις καὶ συγκρούσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου, «ἄτσαλη» ζωὴ, παραδισιατικὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀποτελοῦν «παράγοντες κινδύνου» τῆς καθόλου ὑγείας καὶ ἰδιαιτέρως τῆς ὑγείας ζωτικῶν ὀργάνων (καρδιά, ἐγκέφαλος).

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ἔγραφε ὁ *C. G. Jung*, ἔχασε τὴν ὑγεία του καὶ τὴν εὐτυχία του, διότι ἐπιμένει νὰ ζεῖ σ' ἓνα κόσμον ἀκαταλαβίστικο καὶ ἀνασφαλῆ καὶ ὄχι στὸν κόσμον τοῦ Θεοῦ. Πνευματικὴ ἀτροφία, ἐγκωκεντριζμός, ἀπουσία ἀγάπης καὶ ἀνθρωπιᾶς, μιὰ ζωὴ πὸν λειτουργεῖ «ὡς νὰ μὴν ὑπάρχει Θεός», ὀδηγοῦν ἀσφαλῶς σὲ

ποικίλη νόσο (φυσική, ψυχική, πνευματική, κοινωνική, ήθική).

Φαίνεται, λοιπόν, ότι η άρρώστια παριστάνει ένα είδος «καμουφλάζ» ταραγμένης προσωπικότητας. Πίσω από την άρρώστια κρύβονται και προβλήματα ζωής, ψυχικές συγκρούσεις, ήθικες ένοχές, «άπωθημένα», δυσάρεστα διώματα. Έπιβεβαιώνεται, έτσι, ό Ίπποκράτης, ό όποϊός έλεγε: «Έχει πλό μεγάλη σημασία νά ξέρεις τί είδους άνθρωπος είναι αυτός πού έχει μιάν άρρώστια, παρά νά ξέρεις τί είδους άρρώστια έχει αυτός ό άνθρωπος»!

Τά διάφορα προβλήματα ζωής, παλαιά ή τρέχοντα, άδιάφορα ώς πρός τί φύση τους, αλλά περισσότερο σχετικά ώς πρός τίη έντασή τους και τί διάρκειά τους, μειώνουν τίς δυνάμεις του όργανισμου, ύπονομεύουν τά θεμέλια τίς ύγείας του και τόν καθιστούν έρμαιο κάθε νοσογόνου παράγοντα, ένδογενούς ή έξωγενούς. Όταν «ή καρδιά τίς ψυχής» παρουσιάζει έντονες «ώσεις», αυτές οί ώσεις μοιάζουν με σεισμικές δονήσεις, πού όδηγούν στη σωματική κατάρρευση.

Κατά τόν Γερμανό βιολόγο V. von Weizsacker, ή άρρώστια δέν άποτελεί διαταραχή ένός μέρους του σώματος, αλλά είναι έκδήλωση τίς όλης ιστορίας του άτομου, τό όποϊό δέν έναρμονίστηκε με τόν γύρω του κόσμο.

***

Άπό τί Βιολογία γνωρίζουμε, ότι ό άνθρωπος ό όποϊός περιφρονεί, καταχράται, δέν σέβεται τί φύση του, πληρώνει τά έπίχειρα αυτής τίς αντιβιολογικής του συμπεριφοράς.

Η «έκμετάλλευση» ή ή άνεξέλεγκτη παρέμβαση και επέμβαση, γενικώς, στην ανθρώπινη ύπόσταση, άποτελούν παραβίαση όντότητος, ή όποϊά μετέχει σέ κόσμο έξωτερικών - βιοφυσικών διεργασιών, μετέχει όμως και σέ ύπαρκτό κόσμο έσωτερικών - ψυχοπνευματικών έξεργασιών.

Είηαι γνωστές οί καταστροφικές συνέπειες του καπνίσματος και τίς άνθυγιεινής διατροφικής συμπεριφοράς (πολυφαγία, κατάχρηση ζωϊκού λίπους και οίνοπνευματωδών με άποτελέσμα τίη παχυσαρκία). Είηαι γνωστή ή δυσμενής επίδραση στην ύγεία, άπό τίη χρήση έξαρτησιογόνων ούσιών (ναρκωτικά), άπό τί σεξουαλική ύπερδραστηριότητα και διαστροφή, άπό τί φαρμακευτική άντισύλληψη, τίς άμβλώσεις, κ. ά., συμπεριφορές, δηλαδή, πού παραδιάζουν τί φυσιολογική λειτουργία του σώματος και άποδεικνύουν ότι «ή έλεύθερη χρήση του σώματος δέν μπορεί νά γίνεται άτιμώρητα». Κάπως, άπλοϊκά, μπορούμε νά πούμε, ότι όταν παραδιάζεται ή φύση, τότε και αυτή άπαντάει... «έκδικητικά» και τιμωρεί.

Συνεπώς, ή άρρώστια δέν πέφτει σάν... «λαχείο». Έχει σχέση με κάποιους παράγοντες, έξωτερικούς ή έσωτερικούς, για τούς όποϊους δέν εύθύνεται, πάντοτε, τό άτομο, όμως περισσότερο έξαρτάται άπό τίη νοοτροπία και βιοτροπία, πού διαμορφώνει τό ίδιο τό άτομο. Τίη άποψη αυτή ύποστηρίζει ή σύγχρονη ιατρική και θεβαιώνει και ή εύστοχη έλληνική θυμοσοφία: «Όσα τραβάει τό κορμί, τά φταίει τό κεφάλι».

Η ύλοζωϊστική σκέψη και πράξη, οί άλλαγές τών ήθών και οί νέες μορφές «ήθους», πού λανσάρονται, μεθοδικώς και έπιτηδείως, ώς «σύγχρονος τρόπος ζωής», ή ίσοπέδωση τών πάντων, ή ύποβάθμιση πνευματικών παραγόντων, έχουν μεγάλο μερίδιο αίτίας στην αύξηση τίς σύγχρονης ψυχοσωματικής νοσηρότητας και τίη αλλοίωση τίς ποιότητος ζωής. Ό Μ. Βασίλειος, ό όποϊός είχε σπουδάσει και Ίατρική, έλεγε, ότι «δέν δίνει ό Θεός τό κακό τίς άρρώστιας, αλλά οί άνθρωποι άρρωσταίνουν, έπειδή παραδιάζουν τούς νόμους τίς Φύσεως».

Βεβαίως, καθόλου δέν άποκλείεται νά δοκιμάσουν τόν πόνο και τίη άρρώστια και τά άτομα εκείνα, πού έτήρησαν, άυστηρώς,

καί τοὺς κανόνες τῆς ἐπιστήμης καὶ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ. Τὸ γιατί συμβαίνει αὐτό, κατὰ τὴν Πίστιν μας, τὸ γνωρίζει μόνον Ἐκείνος!

***

Ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως «τὸ πᾶν δὲν εἶναι νοσηρὸν εἰς τὴν νόσον». Ἡ νόσος, καθὼς ἐμφανίζεται στὸν ἄνθρωπο, δίνει ἓνα μ ἦ ν υ μ α στὸν ἴδιο τὸν πάσχοντα καὶ στὸ περιβάλλον του. Καὶ τὸ μῆνυμα εἶναι θετικό, καθὼς «ἡ ἀρρώστια ἀπεργάζεται τὴν ἐξέλιξη τῆς αὐτοσυνειδησίας τοῦ πάσχοντος».

Ἐχει παρατηρηθεῖ ὅτι, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀρρώστιας, μάλιστα τῆς χρόνιας, ὁ ἀσθενὴς ἀρχίζει νὰ φιλοσοφεῖ καί, ὄχι λίγες φορές, «βγάζει ἐπὶ σκηνῆς, μιὰ ἀκατανίκητη πνευματικὴ καὶ δημιουργικὴ δύναμη. Πολλὰ πράγματα ὀφείλει ἡ ἀνθρωπότητα σὲ ἄτομα ποὺ ἔπασχαν σωματικῶς, ἔλεγε ὁ νομπελιστὰς *A. Carrel*. Καὶ ὁ αἰμμητοσ ἱατρὸς *Γ. Κοτζιάς*, πρωτοπόρος Ἑλληνας ἐρευνητῆς τοῦ 20^{ου} αἰῶνος, τονίζει: «Διακατέχομαι ἀπὸ τὴν λεποίτηση, ὅτι ὅσοι ὑποφέρουν καὶ πονοῦν, ἴσως μποροῦν νὰ συνεισφέρουν περισσότερα, ἀπὸ ὅσους περνοῦν ἀνώδυνη καὶ ἀνέφελη τὴ ζωὴ τους».

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀρρώστια μαθαίνει νὰ στοχαζέται καὶ νὰ παρατηρεῖ ὅτι τίποτα στὴ ζωὴ δὲν εἶναι «σύμπτωση». Σίγουρα ὅλα συνδέονται μὲ τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νόημα ποὺ ἀποδίδει ὁ ἄνθρωπος στὸν π ρ ο ο ρ ι σ μ ὸ τ ο υ ἐδῶ στὴ γῆ.

Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν παρουσία τῆς ἀρρώστιας συνειδητοποίησε τὴν ἀξία τῆς υγείας, τὴν ὁποία χαρακτήρησε «ὑπὸ ἀγαθὸ» (*Κ. Δεσποτόπουλος*). Καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διδάσκει ὅτι, «Υγεία καὶ εὐεξία βέλτιον παντὸς χρυσίου» (*Σοφ. Σειράχ, λ' 15*).

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀρρώστιας ἡ στάση τοῦ « ἐ γ ὼ » τοῦ πάσχοντος, ἀπέναντι στὸ π ν ε ὑ μ α , γίνεται «στάση ζωῆς», ποὺ βιώνεται ὡς πείρα τῆς « ὑ π ἄ ρ ε ξ ε ω ς »,

ἀτόμου καὶ κ ὄ σ μ ο υ . Ὁ πάσχων βρίσκει τὴν «κανονικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου», ποὺ εἶναι «ἡ ἐπανασύνδεση (*religio!*) τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὴν ὑπερκόσμια θεία αὐθεντία» (*A. von Orelli*). Στὴ νόσο ὁ ἄνθρωπος ἀναζητεῖ τὸ Θεό, μὲ τὸν ὅποιο ποθεῖ νὰ ἐνωθεῖ. Μελέτες ἔχουν δείξει, ὅτι ὑπάρχει σχέση μεταξύ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, ὡς στήριγματος, καὶ καλῆς πορείας τῆς νόσου. «Τὰ μεγάλα πράγματα γίνονται, ὅταν ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος σμίγουν» (*N. Καζαντζάκης*).

Ἐπίσης, πρέπει νὰ γνωρίζουμε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας προβάλλει ἔντονα τὴ σωτηριολογικὴ σημασία τῆς ἀρρώστιας. Εὐστοχα εἰπώθηκε «ἡ ἀρρώστια ὁδηγεῖ πολλοὺς στὸν Παράδεισο»!

***

Γιὰ τὴ δυνατότητα ἐμβαθύνσεως πάνω στὶς ἔννοιες υγεία - ἀρρώστια, σημαντικό ρόλο παίζει ἡ σχέση γιατροῦ - ἀσθενοῦς⁶. Μιὰ διαπροσωπικὴ σχέση ἱερῆ, κυριολεκτικὰ πνευματικὴ, μοναδική, «ἡ ἐ σ ἄ ν ς , ἡ οὐσία καὶ ἡ ἀληθινὴ φύση τῆς Ἱατρικῆς» (*Θ. Μουντουκαλάκης*).

Αὕτὴ ἡ σχέση γιατροῦ - ἀσθενοῦς, βαθυψυχολογικά, εἶναι μιὰ ψυχ ο σ υ ν α λ λ α γ ῆ Προσώπων. Εἶναι μιὰ «συνάντηση ψυχῶν» καὶ ὄχι ἓνα «συναπάντημα» διαλόγου σὲ ἐπίπεδο, νοητικό, μεταξύ δύο ἀτόμων⁷.

Ὁ γιατρός, κατὰ τὴν ἐπικοινωνία του μὲ τὸν ἀρρωστο, ἀσχολεῖται ὄχι μόνον μὲ τὴν παθοφυσιολογία τῆς ἀρρώστιας, ἀλλὰ καὶ «μὲ τὸν ψυχικὸ παράγοντα ποὺ ὑπερκαλύπτει σχεδὸν κάθε ἀρρώστια».

Ὁ γιατρός θὰ διδάξει τὸν πάσχοντα πῶς θὰ φτάσει σὲ θέση ὄπου, «θὰ ἐπιτελεῖται ὀρθὴ προαγωγή τοῦ πνεύματος καὶ κανονικὴ ἀνάπτυξη καὶ συντήρηση τοῦ σώματος, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ πλήρης λειτουργικὴ ἱκανότης» ἡ ὁποία ἐστὶ ὀρίζεται ὡς ὑ γ ε ἰ α » (*Γ. Ἀλιβιζάτος*).

Ὁ γιατρός, σήμερα, ἀσχολεῖται μὲ τὸ

«ίατρικὸ ἱστορικὸ» τοῦ ἀσθενοῦς καὶ μὲ τὸ «πνευματικὸ ἱστορικὸ» του. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν προάγεται ἡ ὅλη φροντίδα τοῦ ἀσθενοῦς⁸.

Ἡ ἀρρώστια δὲν καταπολεμᾶται μόνον μὲ τὸ χάπι ἢ τὸ νυστέρι, χρειάζεται καὶ τὴν πνευματικὴ ὑποστήριξη. Ἐπιστημονικὲς μελέτες μιλοῦν γιὰ τὴ θρησκευτικὴτητα, γιὰ τὴν πίστη, γιὰ τὴν προσευχή, στὴ διαδικασία θεραπείας τοῦ ἀσθενοῦς, θεωρώντας αὐτοὺς τοὺς παράγοντες «ἀναπόσπαστον τμήμα τοῦ παραδοσιακοῦ θεραπευτικοῦ σχήματος» (H. Benson, Βοστώνη, 1996). «Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι πνευματικὸν ὄν, πρέπει νὰ δέχεται καὶ πνευματικὴν καὶ ὄχι μόνον ὑλικὴν θεραπεία» (Μ. Γερουλᾶνος).

Ἡ ἀρρώστια δὲν προλαμβάνεται μόνον μὲ τὰ ἐμβόλια, τὸ καθαρὸ νερό, τὴν ὑγιεινὴ διατροφή, τὸ ἀμόλυντο φυσικὸ περιβάλλον. Ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται καὶ «ὑγιεινὴ πνευματικὴ δίαιτα καὶ προσεγμένη χρῆση μεταλλαγμένων πνευματικῶν καρπῶν τῆς ἀλλοτριωμένης ἐποχῆς μας».

Ἡ ἐνάρετη ζωὴ εἶναι σπουδαῖο μέσο γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἔλεγε ὁ Ἐπίκτητος. Ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη, ἡ ἔμπρακτὴ ἀγάπη, ἡ ἀνθρωπιά, «τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις καὶ χρῆζειν ἀλλήλων καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφιλον» (Μ. Βασίλειος), ἀποτελοῦν «παράγοντες ἀσφαλείας» γιὰ τὴν ὑγεία καὶ τὴν ποιότητα ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Μὲ τὸ ρόλο τοῦ «δασκάλου γιατροῦ» (Doctor) κέπαληθεύεται, καὶ στὴν ἐποχὴ μας, ὁ χαρακτήρας τῆς προληπτικῆς ἱατρικῆς ὡς φιλοσοφίας, κάπως, τῆς καθημερινῆς ζωῆς» (Κ. Δεσποτόπουλος). Ὁ γιατρὸς πρέπει νὰ θεραπεύει φιλοσοφώντας καὶ νὰ φιλοσοφεῖ θεραπεύοντας⁹. Ὁ γιατρὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι «τεχνικός, ἐπιστήμων, ἐπὶ πτης ὑγείας, ποὺ συνδικαλιζέται καὶ ἀπεργεῖ» (Ε. Βορίδης).

***

Συμπερασματικά, ἐπισημαίνονται τὰ

ἐξῆς ἐπιβοηθητικά γιὰ μιὰ βαθύτερη ἀντίληψη τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἀρρώστιας, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως:

1. Κατὰ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία, ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζεται ὡς ἄξια, ὄχι μὲ τὴν ἄχρωμη οὐμανιστικὴ ἀντίληψη, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀποψη τῆς Χριστιανικῆς Ἀνθρωπολογίας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι Π ρ ὁ σ ω π ο ν , δηλαδὴ «εἰκόνα Θεοῦ».

2. Ἡ Βιοϊατρικὴ καὶ ἡ Ἰατρικὴ Ψυχολογία ἀναγνωρίζουν τὸν ἄνθρωπο ὡς βιοψυχολογικὸ μοντέλο, ὄν πνευματικὸ. Μὲ τὶς ιδιότητες αὐτὲς ὀφείλει ὁ γιατρὸς νὰ ἀντιμετωπίζει τὸν ἄνθρωπο, διαγνωστικῶς καὶ θεραπευτικῶς.

3. Ἡ ὑγεία εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀπουσία τῆς ἀρρώστιας ἢ ἀναπηρίας (ΠΟΥ). Δηλαδὴ, ἡ ὑγεία ἐκφράζει μιὰ ἀπόλυτη βιοψυχοκοινωνικὴ ἁρμονία τῆς λειτουργίας τοῦ ὄργανισμοῦ, κατάσταση «ἢ ὅποια πρέπει νὰ γίνετα ἀντιληπτὴ ὑποκειμενικῶς καὶ ἀντικειμενικῶς».

Ἡ ὑγεία εἶναι ὑπόθεση ἀτομικῆς εὐθύνης περισσότερο, διατηρεῖται δὲ τόσο καλύτερα, ὅσο ἁρμονικὰ συνυπάρχουν σῶμα, ψυχὴ, πνεῦμα. Ὅσο ἡ φυσικὴ μας ζωὴ ἔχει μιὰ πνευματικότητα καὶ ἡ πνευματικὴ μας ζωὴ μιὰ φυσικότητα τόσο πιὸ καλὰ διασφαλίζεται ἡ ὑγεία. Ἡ ἐνάρετη ζωὴ γίνετα σπουδαῖο μέσο γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ σώματος, δίδαξε ὁ Ἐπίκτητος καὶ ἡ ἀλήθεια αὐτὴ εἶναι διαχρονικῆς ἰσχύος.

4. Ἡ νόσος ἔχει σχέση καὶ μὲ τὸν «τρόπο ζωῆς» τοῦ ἀτόμου. Πάντως, καὶ ὅταν ἐμφανισθεῖ, δὲν πρέπει νὰ μᾶς βγάξει ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς ζωῆς. Ἡ νόσος ἔχει καὶ μιὰ διάσταση θετικὴ, «γίνετα εὐεργετικὴ ὑπόμνηση τοῦ ἀναπόφευκτου τέλους τῆς ζωῆς». Ὁ Ἰσαὰκ ὁ Σύρος λέει ὅτι, «Τὰς ἀρρώστιας διὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς ἐπάγει ὁ Θεός».

5. Ὑγεία καὶ ἀρρώστια, ἀρετὴ καὶ ἁμαρτία, κοσμικὸν καὶ Θεῖον, πρόσκαιρο καὶ αἰώνιο, ζωὴ καὶ θάνατος, εἶναι διαζεύγματα συνυπάρχοντα καὶ συμπλεκόμενα, συνδεόμενα μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶση - λογικὴ καὶ μὲ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ - Πίστη.

Μην θεωρούμε, ότι «τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς μας μποροῦν νὰ διορθωθοῦν μὲ ἐπιστημονικά, νομικά, πολιτικά ἢ ψυχολογικά μέσα καὶ δὲν συλλαμβάνομε, ἔτσι, τὴ συνάρτησή τους καὶ μὲ τὴν ἀμαρτωλὴ συμπεριφορὰ καὶ τὴν ἠθικὴ ὑπευθυνότητα ἀπέναντι στοῦ Θεοῦ καὶ τὸ νόμο Του», λέει ὁ Schaeffer¹⁰.

6. Ἡ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ διδλωγραφία ὄλο καὶ περισσότερο ἐπισημαίνει τὴ σημασία τῆς θρησκευτικότητος καὶ τῆς πνευματικότητος γύρω ἀπὸ τὴν ὑγεία καὶ τὴν ἀρρώστια. «Ἡ Ἱατρικὴ προσφέρει γνώση μὲ προσοδικία καὶ ἡ θρησκεία ἐμπνέει πίστη καὶ σιγουριά».

Σὲ Ὀγκολογικὸ Συνέδριο Μαστοῦ, στὴ Θεσσαλονικὴ τὸ 2000, ἀναφέρθηκαν σὲ εἰσήγηση τὰ ἑξῆς: «Ἐν τέλει, οὔτε ἡ σωματικὴ ὑγεία μᾶς σώζει. Οὔτε ἡ ἀρρώστια μᾶς καταστρέφει. Ἐπιτυχία εἶναι νὰ ἀποκτήσουμε τὴν ὑγεία πού μὲ τὴν ἀσθένεια τελειοῦται καὶ τὴ ζωὴ πού μὲ τὸ θάνατο γίνεται αἰωνιότης. Νὰ ζήσουμε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τὴ ζωὴ πού ἐκ τοῦ τάφου Του ἀναθρώσκει. Τότε χαιρόμαστε καὶ τούτῃ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἄλλη, πού λειτουργικὰ μᾶς χαρίζεται» (π. Βασίλειος Γοντικάκης).

MIX. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

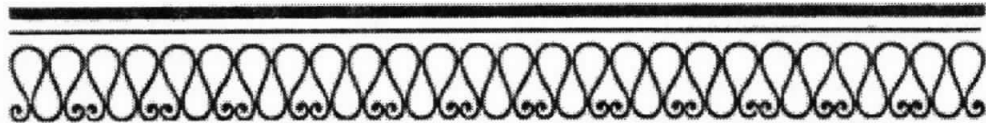
1. R. BIOT (1953): Η ΥΓΕΙΑ ΜΑΣ (Μετάφραση Δ. ΧΑΡΟΚΟΠΟΥ, Ἐκδόσεις Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, Ἀθήναι).
2. Purtil R., Castle L. (1998): Ἀρχαία καὶ σύγχρονη Ἱατρικὴ Ἠθικὴ (εἰς ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ, ἐκδ. ΙΩΝΙΑ, Ἀθήναι).
3. Μηλίγκος Μ. (1979): Ὁ Paul Tournier καὶ ἡ Ἱατρικὴ τῆς Προσωπικότητος (Ἀθήναι).
4. Tournier P. (1981): Τὸ δράμα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου (Ἀκτίνες, 44 : 33).
5. Τριανταφυλλίδης Ι. (2000): Πνευματικότητα καὶ Ἱατρικὴ (Ἱατρικὴ, 78 : 123).
6. Ἀβραμίδης Α. (1978): Οἱ σχέσεις τοῦ γιατροῦ καὶ ἀρρώστου. Χθὲς - σήμερα - αὔριο (Νοσοκ. Χρονικά, 40 : 146).
7. Μαρκαντώνης Ι. (1978): Βαθυψυχολογία καὶ Ἀγωγή (Ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήναι).
8. Μαραγκὸς Γ. (2001): Τὸ πνευματικὸ ἱστορικὸ τοῦ ἀσθενοῦς (Ἀκτίνες, 64 : 150).
9. Μηλίγκος Μ. (2003): Ἱατρικὴ Φιλοσοφοῦσα (Ἀκτίνες, 66 : 251).
10. Schaeffer F. (2000): Ἀναζητώντας τὴν Ὁρθόδοξη Πίστη (Κοζάνη, Ἐκδ. Μακρυγιάννη).

«Χωρὶς Θρησκεία ἡ ὑγεία θὰ εἶναι, τοῦλάχιστον, ἀτελής... Γιὰ νὰ εἶμαστε καλά, δὲν μᾶς φθάνει ἡ Χειρουργικὴ, ἡ Παθολογία, ἡ Ψυχιατρικὴ, μᾶς χρειάζεται καὶ ἡ Πίστις»

S. Hiltner

«Μὲ τὴν Πίστη, καθετὶ στὴ ζωὴ μας παίρνει ἓνα νόημα, ἀκόμη καὶ ἡ ἀρρώστια, ἡ ἀναπηρία, ὁ θάνατος»

P. Tournier

ΣΤΑ ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ EINSTEIN

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΣΤΗ ΦΥΣΙΚΗ

Α'

Λήγοντος τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰώνα, ἡ Φυσικὴ ἐπιστὴμὴ εἶχε σημειώσει σημαντικές προόδους στὴν ἐξερεύνηση καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἐρμηνεία καὶ κατανόηση τῶν φυσικῶν φαινομένων.

Ἡ μελέτη κινήσεως τῶν σωμάτων, ἡ συμπεριφορὰ τῆς ὕλης σὲ ὑγρὰ καὶ ἀέρια κατάσταση, ἡ ἔρευνα γύρω ἀπὸ τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἐμπίπτουν στὶς αἰσθήσεις τῆς ὄρασεως καὶ τῆς ἀκοῆς, τὰ ὁποῖα ἐντάσσονται στοὺς κλάδους τῆς Ὀπτικῆς καὶ τῆς Ἀκουστικῆς καὶ κατ' ἐπέκταση καὶ τῆς κυματικῆς θεωρίας, εἶχαν σημειώσει σημαντικές ἐπιτυχίες, ἀλλὰ παρὰλληλα εἶχαν δημιουργήσει καὶ μεγάλα ἐρωτηματικά, ὅπως ἐκεῖνο γύρω ἀπὸ τὴν φύση τοῦ φωτός. Τὰ φαινόμενα ἠλεκτρισμοῦ τοῦ μαγνητισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἀπλῶς εἶχε ὑποψιασθεῖ ἡ ἀρχαία ἐπιστὴμὴ, εἶχαν προκαλέσει τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τῶν πειραματικῶν φυσικῶν καὶ πολλὲς ἐφαρμογές εἶχαν προκύψει ἀπὸ τὶς ἐργασίες των.

Ἡ Χημεία, σὰν παρὰλληλη ἐπιστὴμὴ μὲ ἐκεῖνην τῆς Φυσικῆς, εἶχε ἀνακαλύψει πολλὰ ἄγνωστα μέχρι τότε φυσικὰ στοιχεῖα, εἶχε μελετήσει τὶς ιδιότητές των καὶ τὶς ἐφαρμογές των καὶ τὰ εἶχε κατατάξει στὸν γνωστὸ πίνακα τοῦ *Mendeleev*, ἐνῶ ἡ ἀτομικὴ θεωρία ἀναβίωνε μετὰ ἀπὸ παρέλευση εἴκοσι πέντε αἰῶνων ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ *Δημοκρίτου*.

Ἔτσι λοιπόν, ἡ ἀντίληψη πολλῶν φυσικῶν ἐπιστημόνων τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης ἦταν ὅτι ἡ Φυσικὴ εἶχε ἐξαντλήσει τὸ ἀντικείμενό της.

Χαρακτηριστικὸ ἐπ' αὐτοῦ εἶναι τὸ λεγόμενον ὅτι, ὅταν νέος τότε φυσικὸς ὁ *Max Planck* εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὸν καθηγητὴ του ὁδηγίες, πρὸς ποίους κλάδους τῆς Φυσικῆς νὰ στρέψει τὸ ἐρευνητικὸ του ἐνδιαφέρον ἐπῆρε τὴν ἀπάντησιν νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ ὅτι, - δὴποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Φυσικὴ, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει μέλλον σὲ αὐτήν.

Καὶ ὅμως ὁ *Planck* ἐπέμεινε καὶ μὲ τὴν ἀνγὴ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα ἔδωσε μία ἐρμηνεία ἐπαναστατικὴ γιὰ τὴν συμπεριφορὰ τοῦ μέλανος σώματος, θεμελιώνοντας ἔτσι τὴν πολὺκροτη θεωρία τῶν *quanta*. Ἀκολούθησε στὴν συνέχεια, μὲ βάση τὶς ἀποψεις αὐτὲς ἡ ἐρμηνεία τοῦ φωτοηλεκτρικοῦ φαινομένου τὸ ἔτος 1905 ἀπὸ τὸν *Albert Einstein*, ἡ ἐπιβεβαίωσις τῆς θεωρίας γιὰ τὴν σωματιδιακὴ φύσιν τοῦ φωτός, ἡ θεμελίωσις ἀπὸ τὸν *W. Heisenberg* τῆς κβαντομηχανικῆς (ἔτος 1927). Σημαντικὴ συμβολὴ στὴν κατανόησιν τῆς φυσικῆς πραγματικότητος κατὰ τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ 10' αἰῶνα ἦσαν οἱ ιδέες περὶ πεδίων ἀπὸ τοὺς *M. Faraday* καὶ *J. C. Maxwell*.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐπιστημονικὲς κατακτήσεις ἀπετέλεσαν τὸ οἰκοδόμημα τῆς κλασικῆς Φυσικῆς τὸ ὁποῖο, στὶς ἀνγές τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, εἶχε σχηματισθεῖ, καταγραφόντας μία ἱστορία θέσεων καὶ ἀντιθέσεων, ἐρμηνειῶν καὶ διαψεύσεων, μὲ κατάληξιν σὲ μία νέα σύνθεσις, ἡ ὁποία γιὰ πολλὰς δεκαετίες ἀποτελοῦσε κάτι τὸ σταθερὸ δεδομένο στὶς ἀνθρώπινες γνώσεις.

Οἱ θεωρίες αὐτὲς ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας στὴν πορεία τῶν χρόνων τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας, ἦλθε ἡ

στιγμή να θεωρηθοῦν ανεπαρκεῖς ἀπὸ τὴν διαπίστωση καὶ ἄλλων φυσικῶν φαινομένων, τῶν ὁποίων ἡ ἐρμηνεία δὲν ἰκανοποιεῖτο ἀπὸ αὐτές. Τότε, κάποιο πρωτοποριακὸ πνεῦμα παίρνει τὴν πρωτοβουλία νὰ ἀνοίξει καινούργιους δρόμους. Ὁ εἰκοστὸς αἰώνας παρουσίασε ἐξ ἀρχῆς τέτοια φωτισμένα πνεύματα, συνεχίζοντας τὴν παράδοση τοῦ προηγούμενου του.

Β'

Ἔτσι ἡ ἀνατολή τοῦ 20^{ου} αἰῶνα ἐσήμανε τὴν ἐναρξη μιᾶς νέας περιόδου γιὰ τὴν θετικὴ ἐπιστήμη, διότι διαφαίνεται ἐκπληρωμένη ἡ πρόρρηση τοῦ *Kant* σύμφωνα με τὴν ὁποία «ὅπως εἶναι ἀδύνατον νὰ παύσομε νὰ ἀναπνέομε ἀπὸ τὸν φόβο μήπως εἰσπνεύσομε μολυσμένο ἀέρα, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀφήσομε παντελῶς τις μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις. Ἡ μεταφυσικὴ ἀναβλύζει ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη καὶ εἶναι ἐκδήλωση ἀνεξάντλητου ὀρμῆς».

«Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ 20^{ου} αἰῶνα ἦταν τοῦτο: Ἡ μεταβολὴ τῆς τάσεως τῶν ἐπιστημόνων ὅπως ἀνάγουν ὅλα τὰ φυσικὰ καὶ βιολογικὰ φαινόμενα σὲ καθαρὰ μηχανικὰ πρότυπα. Μὲ ἄλλους λόγους οἱ ἐρευνητὲς ἄρχισαν νὰ ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴν ἀξία τῆς μηχανιστικῆς εἰκόνας τοῦ κόσμου, ὅπως τὴν προδιέγραψε ὁ Νεύτων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔπαυσαν νὰ τὴν χρησιμοποιοῦν στὶς ἐρευνές τους. Ἐπείσθησαν ἀπὸ τις πειραματικὲς τους ἐργασίες ὅτι ὁ φυσικὸς κόσμος δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ, τόσο ἐύκολα ὅσον ἐνομιζέτο μέχρι τότε καὶ γι' αὐτὸ ἐχρειάζετο μία ριζικὴ ἀναθεώρηση τῶν ἀρχῶν τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης. Κατ' ἀνάγκη, λοιπόν, ἔπρεπε νὰ τοποθετηθεῖ ἢ νὰ ἀντικατασταθεῖ τὸ ἰσχύον κοσμοεἶδωλο τοῦ 19^{ου} αἰῶνα, ὅπως καὶ ἐγένετο. Μὲ τὴν εἴσοδο τοῦ 20^{ου} αἰῶνα ἐφαίνετο σαφέστερον ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐγκατέλειπε τὸ κοσμοεἶδωλο τοῦ 19^{ου} αἰῶνα, ἢ ἀκριβέστερον ὅτι ἄφηνε κατὰ μέρος τὴν παράσταση τῆς πραγματικότητος πού εἶχε σὰν ὑπόβαθρο τὴν Μηχανικὴ τοῦ Νεύτω-

νος!». Σοβαρὲς ἀμφιβολίες ἐπ' αὐτῶν ἐγέρθηκαν ἐπίσης ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα τῶν πειραμάτων τῶν *Michelson & Morley*, οἱ ὁποῖοι ἀναζητοῦσαν πειραματικὴ ἐπαλήθευση γιὰ τὴν ὑπαρξη τοῦ αἰθέρος, ὡς ἀβαροῦς ρευστοῦ τὸ ὁποῖο πληροῖ πάντα χῶρο καὶ εἶναι τὸ μέσον μεταδόσεως τοῦ φωτός. Κατόπιν τούτου πολλοὶ ἐρευνητὲς ὅπως οἱ *Lorentz, Einstein & Minkowski* προσπάθησαν νὰ ἄρουν τις ἀντιθέσεις καὶ κατέληξαν σὲ συμπεράσματα ριζοσπαστικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ. Αὐτὸ ἔγινε αἰτία ταλαντοῦχοι ἐρευνητὲς νὰ διατυπώσουν θεωρίες γιὰ τὴν κατανόηση καὶ ἐρμηνεία τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ὁ δυαδικὸς χαρακτήρας τῆς φύσεως τοῦ φωτός ὡς κῦμα καὶ σωματίο ἐγέννησε νέες μηχανικὲς γιὰ τὸν μικρόκοσμο ὅπως τὴν Κυματομηχανικὴ τῶν *De Broglie & Schrödinger*, καὶ τὴν Κβαντομηχανικὴ τοῦ *W. Heisenberg*, ἐνῶ οἱ *Rutherford & Bohr* παρουσίασαν τὴν περὶ συγκροτήσεως τοῦ ἀτόμου θεωρία, σύμφωνα με τὴν ὁποία στὸ μικροσκοπικὸ αὐτὸ λίθο, τὸ ἄτομο, κρύπτεται κόσμος ὁλόκληρος πού ἀποκλήθηκε μικρόκοσμος τοῦ ἀτόμου.

Γ'

Ἰδιαιτέρα ἐπαναστατικὲς ὑπῆρξαν οἱ Εἰδικὴ (1905) καὶ Γενικὴ (1917) θεωρίες τῆς Σχετικότητος τοῦ *Albert Einstein*, σύμφωνα με τις ὁποῖες δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος χῶρος καὶ χρόνος. Ὁ χῶρος, κατ' αὐτὴν, δὲν εἶναι τὸ ἀπόλυτο σταθερὸ πλαίσιο τῶν ἀντικειμένων τοῦ κόσμου. Καὶ ὁ χρόνος δὲν εἶναι τὸ σταθερὸ καὶ καθολικὸ χρονικὸ ρεῦμα, πού ρεεῖ ἀπὸ τὸ ἄπειρο παρελθὸν πρὸς τὸ ἄπειρον μέλλον, ἀλλὰ ἀντίληψη ὑποκειμενικὴ ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὰ γεγονότα μετὰ ὁποῖα τὸν ἀντιλαμβανόμεθα καὶ τὸν μετροῦμε. Κατὰ συνέπεια ἡ περιγραφὴ φαινομένων ὡς πρὸς τὸν ἀπόλυτο χῶρο καὶ χρόνο, αὐτὸ πού ἔκανε ἡ κλασικὴ Μηχανικὴ ἔπαυσε νὰ ἔχει νόημα. Κάθε φαινόμενο νοεῖται πλέον περιγραφόμενον ὡς πρὸς κάποιον σύστημα ἀναφορᾶς. Κατὰ τὴν θεω-

ρία της Σχετικότητας οι γενικοί νόμοι της φύσεως παίρνουν την ίδια μαθηματική διατύπωση ως προς δυο συστήματα Κ και Λ, είτε τα συστήματα αυτά κινούνται το ένα προς το άλλο «με ομοιόμορφη μεταφορά» (Ειδική Θεωρία), είτε κινούνται όπωσδήποτε (Γενική θεωρία). Τυπικό παράδειγμα της αρχής αυτής στην Ειδική Θεωρία έχομε τὸν νόμο της με σταθερὰ ταχύτητα μεταδόσεως τοῦ φωτός.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων, σημαντικὴ διαπίστωση τῆς Εἰδικῆς Θεωρίας εἶναι ἡ ἰσοδυναμία μάζας πρὸς τὴν ἐνέργεια, πράγμα πού ἐπαληθεύθηκε σὲ πλείστες ἐφαρμογὲς εἰρηνικοῦ καὶ πολεμικοῦ χαρακτήρα. Συμπεράσματα ἀναφερόμενα σὲ διατυπώσεις τῆς Γενικῆς Θεωρίας εὐρέθηκαν τὴν ἐπαλήθευσή των σὲ ἀστρονομικὲς παρατηρήσεις καὶ μετρήσεις, ὅπως ἐκείνη γιὰ τὴν ἀπόκλιση τῶν ἀκτίνων φωτός διερχομένου διὰ μέσου πεδίου ἔλξεως, πού ἐγένε ἀπὸ τὸν διάσημο Βρετανὸ ἀστρονόμο *Eddington* κατὰ τὴν ὀλικὴ ἔκλειψη τοῦ Ἥλιου τὸν Μάϊον τοῦ ἔτους 1919.

Δ'

Ἡ διατύπωση τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπροσδιοριστίας τὸ ἔτος 1927 ἀπὸ τὸν *W. Heisenberg* ἐδίχασε τοὺς κορυφαίους ἐπιστήμονες ὡς πρὸς τὸ εὖρος τῆς ἐφαρμογῆς της.

Τὸ κλασικὸ ἰδεῶδες ἦταν: Ἴδιες ἀρχικὲς συνθήκες, ἴδια ἀποτελέσματα. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ εἶχε ἐπιβεβαιωθεῖ ἄπειρες φορὲς. Ἔτσι ἡ πίστη στὸν αἰτιατὸν καθορισμὸ ἔμοιαζε νὰ θεμελιώνεται στὴν ἴδια τὴν φύση. Τώρα μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀβεβαιότητος, τουλάχιστον γιὰ μία κατηγορία φαινομένων, ὀδηγοῦμεθα νὰ ποῦμε: Οἱ ἴδιες ἀρχικὰ συνθήκες ὀδηγοῦν σὲ διαφορετικὰ ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ ἐὰν εἶναι ἔτσι, τότε ἡ φύση δὲν ἀκολουθεῖ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀποχρῶντος αἰτίου. Ἡ αἰτιότητα καὶ ὁ καθορισμὸς ἀμφισβητοῦνται λοιπὸν γιὰ τὸν μικρόκοσμο καὶ τὶς ἀρχὲς αὐτὲς μποροῦμε νὰ τὶς θεωρήσομε ὡς ἐκφράσεις ἐνὸς στατιστικοῦ ἐπιφαινομένου, ὡς ἔκφραση τοῦ γεγονότος, ὅτι

τὸ τελικὸ μικροσκοπικὸ ἀποτέλεσμα ἐνὸς πλήθους μὴ αἰτιοκρατημένων μικροφυσικῶν συμβάντων, δημιουργεῖ τὴν ἐπίφαση τῆς αἰτιοκρατικῆς θέσεως. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δημιουργοὺς τῆς κβαντικῆς μηχανικῆς (*Bohr, Heisenberg, Dirac, Pauli* καὶ ἄλλοι) κατέληξαν σὲ μία τέτοια ἄποψη γιὰ τὴν αἰτιότητα στὴν μικροφυσικὴ. Στὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν δεῦτερο Παγκόσμιον Πόλεμον τοὺς ἀκολούθησε ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν φυσικῶν. Γιὰ τὴν ἰντετερομνιστικὴ σχολὴ δὲν ὑπάρχουν αἰτίες στὴ φύση. Στὴν καλύτερη περίπτωση οἱ αἰτίες δὲν καθορίζουν μονοσήμαντα τὸ ἀποτέλεσμα, ἐξ αἰτίας τῆς ἐγγενοῦς ἀπροσδιοριστίας τῶν κβαντικῶν συστημάτων. Ἡ ἀμφισβήτηση αὐτὴ γιὰ τὸ κῶρος τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτιότητας προκάλεσε σοβαρὲς διχογνωμίες στὸν κύκλον τῶν κορυφαίων ἐπιστημόνων τῆς περασμένης γενεᾶς μὲ συνέπεια νὰ σχηματισθοῦν δύο ὁμάδες. Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς *Einstein, Planck, Langevin* κ.λ.π. ἔκλινε ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος τῆς ἀρχῆς τῆς αἰτιότητας ἰσχυριζομένη ὅτι: «Ἐὰν πρὸς τὸ παρὸν ἀστοχεῖ ὁ νόμος τῆς αἰτιότητας, δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐγκαταλείψομε, διότι θέτει τάξην στὸν ὑλικὸν κόσμον, σπουδάζοντας μὲ αὐτὸν καλύτερα τὰ φυσικὰ φαινόμενα, διευκολυνόμεθα στὴν εὕρεση καὶ διατύπωση τῶν νόμων καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι πιθανὸν νὰ εἶναι προσωρινὴ ἡ δυσμενὴς ἔναντι τῆς αἰτιοκρατίας παρούσα στάσις τῆς ἐπιστήμης».

Ἡ ἄλλη ὁμάδα μὲ προεξάρχοντες τοὺς *Eddington, Bohr, Heisenberg, Compton, Schrödinger* ὑπεστήριξε ὅτι: «Ἐφ' ὅσον ἡ ἀρχὴ τῆς ἀβεβαιότητος λύνει ἀκριβέστερα πλείστα προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἡ κλασικὴ φυσικὴ, στηριζομένη στὸν νόμον τῆς αἰτιότητας δὲν δύναται νὰ ἐρμηνεύσει, ἀναγκαστικὰ πρέπει νὰ συνταχθοῦμε πρὸς αὐτήν, ἂν θέλομε νὰ εὐρισκόμεθα στὸ ἔδαφος τῆς σύγχρονης Φυσικῆς. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ κατέρριψε τὴν πίστη μας στὴν ἀντίληψη, ὅτι τὰ φυσικὰ φαινόμενα διέπονται ἀπὸ ἀύστηρὰ νοούμενους αἰτιοκρατικοὺς νόμους, γι' αὐτὸ πρέπει ἀπὸ τοῦδε στὸν μικρόκοσμον τουλάχιστον

χιστον να χρησιμοποιουμε την έννοια της πιθανότητας.

Είναι προφανές ότι το πρόβλημα αυτό της απόλυτης ισχύος της αρχής της αιτιότητας στην γενική της έκφραση παραμένει ανοικτό μέχρι σήμερα, χωρίς να μπορεί κανείς να προβλέψει αν και στο μέλλον θα δοθεί ποτέ οριστική απάντηση.

Ε'

Παράλληλα με τον προβληματισμό της Φυσικής επιστήμης με τον μικρόκοσμο της ύλης, το ενδιαφέρον αυτής και των συναφών κλάδων των Φυσικών Επιστημών, όπως της Αστροφυσικής, εστράφηκε σε φαινόμενα που αφορούν το όλον Σύμπαν. Για τον λόγον αυτόν οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ Αστρονομίας και Φυσικής είναι τελευταία ιδιαίτερα έντονες λόγω ανάπτυξεως ώριμων τομέων, όπως οι παρατηρήσεις σε νέες περιοχές του φάσματος, τα εργαστήρια του διαστήματος, ή έρευνα των ανακαλυφθέντων νέων τύπων ουράνιων αντικειμένων (*Quasars, Pulsars* κ.λ.π.) και των κοσμικών πηγών σωματίων τεραστίας ενεργείας.

Είναι γνωστόν ότι η Αστροφυσική χρησιμοποιεί ανέκαθεν γνώσεις από την Φυσική για την μελέτη των ουράνιων σωμάτων. Γενικότερα η Αστρονομία χρησιμοποιεί, οτιδήποτε είναι γνωστόν από τις άλλες επιστήμες, την Φυσική, τα Μαθηματικά, την Χημεία, την Γεωλογία κ.λ.π. για την μελέτη του Σύμπαντος. Ο σύνδεσμος αυτός όμως μεταξύ Αστροφυσικής και Φυσικής είναι ιδιαίτερα στενός. Και κατέστη στενότερος τα τελευταία έτη, δεδομένου ότι και η Αστροφυσική προσφέρει τώρα πληθος γνώσεων οι οποίες προωθούν την όλη Φυσική Επιστήμη. Παράδειγμα πρώτης σημασίας επ' αυτών είναι το παρατηρηθέν από το έτος 1917 φαινόμενο της διαστολής του Σύμπαντος. Το φαινόμενον αυτό ήταν τόσο σημαντικό, τόσο καταπληκτικό, ώστε πολλοί επεχείρησαν να το άμφισθητήσουν. Πολλές προσπάθειες έγιναν για να αποδο-

θεί ή παρατηρουμένη μετάθεση κατά τις φασματοσκοπικές παρατηρήσεις προς το έρυθρο του φωτός του έκπεμπομένου από μακρινούς γαλαξίες σε άλλα αίτια και όχι στην διαστολή του Σύμπαντος. "Όμως οι προσπάθειες αυτές απέτυχαν και σήμερα δεν άμφισθητείται σοβαρά ή πραγματικότητα της διαστολής.

Αυτές όλες οι παρατηρήσεις και οι έρευνες ώδήγησαν στην γένεση μιās νέας επιστήμης της Κοσμολογίας. «Η αρχή της πρέπει να τοποθετηθεί στο έτος 1929, όποτε έπιβεβαιώθηκε η διαστολή του Σύμπαντος από τον άμερικανό αστρονόμο *Hubble* και τους συνεργάτες του. Το καταπληκτικό αυτής της ανακαλύψεως ήταν η παγκοσμιοποίηση του φαινομένου. "Όλοι οι γαλαξίες απομακρύνονται από μās και μάλιστα με ταχύτητα που αυξάνει με την απόσταση. Έπομένως εδώ δεν πρόκειται για ένα τοπικό φαινόμενο έστω και σε πολυ μεγάλη κλίμακα, ούτε για ένα στατιστικό γεγονός. "Ολόκληρο το Σύμπαν διαστέλλεται, όλοι οι γαλαξίες απομακρύνονται ό ένας από τον άλλον με τεράστιες ταχύτητες, που σε μεγάλες αποστάσεις πλησιάζουν την ταχύτητα του φωτός. Η ανακάλυψη αυτή ήλθε να έπαληθεύσει μερικώς από τις πιο τολμηρές προβλέψεις της Γενικής θεωρίας της Σχετικότητας του *Einstein*».

Βασικό αντικείμενο της Κοσμολογίας είναι η γένεση ή εξέλιξη και η προοπτική του Σύμπαντος. «Η κυριώτερη σύγχρονη θεωρία περι της αρχής του Σύμπαντος είναι η θεωρία της αρχικής μεγάλης έκρηξεως» *Big Bang*, σύμφωνα με την όποια το Σύμπαν ξεκίνησε με μία τεράστια έκρηξη, που η αρχή της είχε μία υπέρπυκνη και υπέρθερμη κατάσταση».

ΣΤ'

Το θέμα της ισχύος της αρχής της αιτιότητας (του ντετερμινισμού) έλαβε νέα μορφή με τις θεωρίες περι των χαοτικών φαινομένων.

«Τα περισσότερα βιολογικά συστήματα,

καθώς και πολλά φυσικά συστήματα είναι άσυνεχη, άνομοιογενή και άκανόνιστα», υποστηρίζουν ό Bruce West, φυσικός στο Πανεπιστήμιο τής Καλιφόρνιας, και ό Ary Goldberger, καθηγητής στην Ίατρική Σχολή του Πανεπιστημίου του Harvard, σέ ένα άρθρο τους στο *American Scientist*. Και οι δύο συγκαταλέγονται στόν αύξανόμενο άριθμό έπιστημόνων, οι όποιοι διαμορφώνουν μία νέα τολμηρή άποψη: «Η μεταβλητή πολύπλοκη δομή και ή συμπεριφορά τών ζωντανών συστημάτων φαίνεται έξίσου πιθανόν νά προσεγγίζουν τό χάος, όσο και νά συγκλίνουν σέ κάποια κανονική μορφή»⁴. Πραγματικά, με την άπόδοση ουσιαστικού περιεχομένου στόν συνήθως άσαφή όρο όλότητα, ή έπιστήμη του χάους και τής άλλαγής προκαλεί έπανάσταση στίς προοπτικές μας. Ό δημοσιογράφος και έπιστημονικός συγγραφέας James Gleich έπισημαίνει στο διβλίό του: «Χάος μία νέα έπιστήμη» για τίς άνακαλύψεις και την προσωπικότητα πολλών άπό τούς έπιστήμονες πού έπενόησαν την θεωρία του χάους στίς δεκαετίες 1970 - 1980: «Όλο και περισσότεροι άπό αύτούς, αισθάνθηκαν την ματαιότητα τής μελέτης τών μερών σέ άπομόνωση άπό τό σύνολο. Γι' αύτούς τό χάος άποτέλεσε τό τέλος του άναγωγικού προσανατολισμού στην έπιστήμη». Μία νέα κατανόηση τών έννοιών τής όλότητας, του χάους και τής άλλαγής βρίσκεται στην καρδιά τής έπαναστάσεως. Ό φυσικός Joseph Ford χαρακτηρίζει τό χάος ως «μία τεράστια μετατόπιση σέ όλόκληρη την φιλοσοφία τής έπιστήμης και στόν τρόπο, πού ό άνθρωπος κοιτάζει τόν κόσμο του».

Γιά νά συγκεφαλαιώσουμε τώρα όλα αυτά τά όποια προαναφέρθηκαν για την σημερινή έπιστήμη, μπορούμε ίσως νά πούμε ότι ή σύγχρονη φυσική δέν είναι παρ'ά ένα μέρος μιάς γενικής ιστορικής διαδικα-

σίας, ή όποία τείνει σέ μία ένοποίηση και σέ μία εύρυνση του σημερινού κόσμου μας.

«Η σύγχρονη Φυσική με τόν έξειδικευμένον ρόλο της στην διαδικασία ένοποίησης και προσεγγίσεως τών διαφόρων πολιτιστικών παραδόσεων βοηθά έπάνω σέ δύο άποφασιστικά σημεία, ώστε νά οδηγήσει αύτην την ανάπτυξη σέ πιό ήρεμο είδος εξέλιξεως. Πρώτον δείχνει ότι ή χρήση τών πυρηνικών όπλων θά είναι καταστρεπτική και δεύτερον με τό άνοιγμα του πνεύματος πρós όλα τά είδη έννοιών κάνει νά γεννηθεί ή έλπίδα ότι, μέσα στην τελική κατάσταση ένοποίησης, πολυάριθμες πολιτιστικές παραδόσεις θά μπορούσαν νά ζήσουν πλάι πλάι και νά συνδυάσουν διαφορετικές ανθρώπινες προσπάθειες σέ ένα νέο είδος ίσορροπίας ανάμεσα στή σκέψη και την δράση, ανάμεσα στην ένεργητικότητα και την θεωρία».

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Δημητρίου Κωτσάκη: «Τό κοσμοείδωλο τής νεωτέρας Φυσικής» Άκτίνες 1948 σελ.
2. Γ. Κοντοπούλου - Δ. Κωτσάκη: «Κοσμολογία» σελ. 11.
3. Αυτόθι σελ. 176.
4. John Briggs & F. David Peat: Ό παραγμένος Καθρέπτης» Άθήνα - εκδόσεις Κάτοπτρο.
5. W. Heisenberg: «Φιλοσοφία και Φυσική» σελ. 202.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Δ. Κωτσάκη: Τό κοσμοείδωλο τής νεωτέρας Φυσικής: «Άκτίνες» 1948 σελ. 29 - 40.
2. Γ. Κοντοπούλου - Δ. Κωτσάκη: «Κοσμολογία» Άθήνα.
3. W. Heisenberg: «Φιλοσοφία και Φυσική (έκδόσεις Άναγνωστίδη).
4. A. Einstein - L. I' nfeld: «Η εξέλιξη τών ιδεών στην Φυσική».
5. J. Briggs - F. David Peat: «Ό παραγμένος Καθρέπτης».
6. Growth of Physical Science by sir James Jeans Cambridge 1951.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜ

Ο θόρυβος που έχει δημιουργηθεί με την έναρξη των διαπραγματεύσεων για την «εισδοχή» της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ο φόβος για την επέλαση του Ισλάμ στη Γηραιά Ήπειρο, επαναφέρουν πιεστικά το θέμα της ουσίας του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού και της μελλοντικής πορείας του.

Τί είναι και τί εκφράζει σήμερα ο λεγόμενος Ευρωπαϊκός Πολιτισμός; Είν' αυτό που είχε υπογραμμίσει ο Τ. Σ. Έλιοτ, η παγκόσμια και υπερεθνική αυτή ποιητική συνείδηση, και είχε πει ο Πάολ Βαλερύ, ο μεγάλος αυτός Γάλλος ποιητής και στοχαστής, ότι οι κοινές πολιτιστικές καταβολές της Ευρώπης ανάγονται στην Έλληνική Παιδεία, στο Ρωμαϊκό Δίκαιο και στη Χριστιανική Πίστη¹; Πρόκειται, λοιπόν, για τις αρχαίες πηγές που άρδευουν την παγκόσμια λογοτεχνία «και αυτές είναι ή λογοτεχνία της Ρώμης, της Ελλάδας και του Ισραήλ»².

Ο Έλιοτ στις τρεις ομιλίες του, το φθινόπωρο του 1946, από το Ρ/Σ του Λονδίνου, προς τους Γερμανούς κι Ευρωπαίους διανοούμενους για το μέλλον της Ευρώπης και την ανάγκη να διαφυλαχθεί ή ενότητα του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού «την ελαύριο του πολέμου»³, είχε αναφερθεί έμμεσα και στο θέμα αυτό. Μάλιστα τη δεύτερη ομιλία του την κλείνει με τη διαπίστωση ότι «στον Ευρωπαϊκό πολιτισμό υπάρχει ένα κοινό στοιχείο, που είναι ή άλληλοσχετιζόμενη ιστορία στοχασμών, αισθημάτων και συμπεριφοράς, μια άμοιβαία ανταλλαγή στο πεδίο των τεχνών και των ιδεών»⁴.

Στην τρίτη και τελευταία ομιλία του, ξεκαθαρίζοντας τον όρο «πνευματικός πολιτισμός», διευκρινίζει «τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στην υλική οργάνωση της Ευρώπης και στον πνευματικό οργανισμό της Ευρώπης». Κι επισημαίνει: «Εάν ο τελευταίος αυτός (δηλαδή ο πνευματικός οργανι-

σμός) πεθάνει, τότε εκείνο που θα οργανώνεται δε θα είναι Ευρώπη, αλλά απλώς και μόνο μιὰ μάζα ανθρώπων που θα μιλούν πολλές και διαφορετικές γλώσσες»⁵.

Προφητικός ο λόγος του Έλιοτ για τη σημερινή οργάνωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης! Πραγματικά, εκείνο που οργανώνεται σήμερα στην Ένωση των 35 δέν είναι Ευρώπη, αλλά μιὰ μάζα ανθρώπων, που μιλούν πολλές και διαφορετικές γλώσσες κι ενδιαφέρεται μόνο για την αύξηση του εισοδήματός του, δηλαδή την υλιστική οργάνωση της Ευρώπης. Τί μέλλον μπορεί να έχει ο Ευρωπαϊκός πολιτισμός που ξέραμε; "Αν πραγματικά, όπως υποστηρίζει ο Έλιοτ, «μέσα στα πλαίσια του Χριστιανισμού αναπτύχθηκαν οι τέχνες μας. Μέσα στο Χριστιανισμό οι νομοθεσίες της Ευρώπης -έως πρόσφατα ακόμα- έχουν τις ρίζες τους. Ακόμα και όλη ή σκέψη μας, αποκτά τη σπουδαιότητά της στηριζόμενη στο δάθρο του Χριστιανισμού»⁶, τι θα γίνει αύριο, που αυτό το δάθρο παραμερίζεται σήμερα με τον άποχριστιανισμό της Ευρώπης; Και σέ τι εξυπηρετεί την Ευρωπαϊκή Ένωση αυτός ο άποχριστιανισμός; Για να μην κατηγορηθεί από το Ισλάμ ότι είναι ένα χριστιανικό κλάμπ; Τόσο φοβάται το επιθετικό Ισλάμ, και την τουρκική αδιαλλαξία;

***

Ο Κωνσταντίνος Τσάτσος, ο μεγάλος αυτός στοχαστής του σύγχρονου ελληνισμού, στο τελευταίο βιβλίο του «Αποχαιρετισμός» επισημαίνει ότι «ο Χριστιανισμός έφτασε να υπερέχει από όλες τις θρησκείες, διότι νωρίς συζεύθηκε με την ελληνική φιλοσοφία και με αυτήν συνδυασμένη έγινε ή κυρία πηγή στην Ευρώπη των νέων μορφών της τέχνης και της φιλοσοφίας»⁷.

Και συνεχίζει: «Ο Χριστιανισμός εξαπέλυσε, συζευγμένος με τον ελληνικό πολιτισμό,

στον ἐγκόσμο χῶρο, δυνάμεις πολιτιστικές πού ἂν δὲν τὸν χαρακτήριζε αὐτὴ ἡ πνευματικὴ γενναιοφροσύνη, ἡ ἀστείρευτὴ δημιουργικότητα, ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς δὲν θὰ εἶχε αὐτὴ τὴν ἀναμφισβήτητὴ ὑπεροχὴ ἀπέναντι σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους πολιτισμοὺς τῆς γῆς»⁷.

Ποιὲς πολιτιστικὲς δυνάμεις ποιά πνευματικὴ γενναιοφροσύνη θὰ συνεισφέρει τὸ Ἰσλάμ στὸ Εὐρωπαϊκὸ γίγνεσθαι;

Ὁ Ἔλιοτ στὸ δοκίμιό του «Σημειώσεις γιὰ τὸν Ὁρισμὸ τοῦ Πνευματικοῦ Πολιτισμοῦ (1948) γράφει ὅτι χωρὶς θρησκευτικὴ βάση στὴν κοινωνία εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρξει πνευματικὸς πολιτισμὸς⁸ καὶ βέβαια ὄχι ὅποιαδήποτε βάση, ἀλλ' ἐκεῖνη πού προσφέρει ἡ Ὀρθοδοξία, γιατί, ὅπως λέει ὁ Ἔλιοτ «ἡ ὀρθοδοξία εἶναι πιὸ κοντὰ στὴν πρώτη (primitive) χριστιανοσύνη»⁹.

***

Πολὺ νωρίτερα ὁ Καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης εἶχε ἐπισημάνει τὴν ἀνάγκη νὰ παραμείνει ἀνόθευτος ὁ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς ἀπὸ στοιχεῖα ξένα στὴ δομὴ καὶ τὴν ὑπόστασή του. Στὸ περιοδικό «Πνευματικὴ Ζωὴ καὶ Κοσμοθεωρία», πού δημοσίευσαν οἱ Ἀκτῖνες στὶς ἀρχὲς τοῦ 1943, ὑπογραμμίζει: «Μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ δεχθῶ πὼς σοβαρολογοῦν ἐκεῖνοι πού ζητοῦν νὰ οἰκοδομήσουν πνευματικὸ εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ, χτίζοντας παγόδες ἢ τζαμιά στὶς εὐρωπαϊκὲς πρωτεύουσες».

Ἡ παγόδα, νομίζω, ἀντιπροσωπεύει τὴ βουδιστικὴ ἀντίληψη, κυρίως τὴ νιρβάνα, ὅπου ὁ ἄνθρωπος φτάνει στὴν «ἀληθῆ γνώσιν», σύμφωνα μὲ τὴν ὁποῖαν «ὁ κόσμος εἶναι ὄνειρον, πλάνη, ἀπάτη»¹⁰. Τὸ τζαμί ἐκφράζει τὴν βιαιότητα, τὴ βίαιη ἀντίληψη τοῦ «πολιτισμοῦ» καὶ τὴν ἐπιβολὴ του μὲ σφαγὲς καὶ θάνατο.

Τὸ κοράνι κατοχυρώνει τὴν βιαιότητα μὲ τὸν ἱερὸ πόλεμο καὶ τὴν παρότρυνση: «Ἦ Προφήτα! παρόρμα τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν μάχην (...). Οὐδεὶς ἐκ τῶν προφητῶν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ ζωγήσῃ ἐν τῇ γῇ ἄνευ σφαγῶν» (Κοράνιο, 8 : 66, 68). Ἄλλωστε «ὁ Μωάμεθ καθιέρωσε, παράλληλα μὲ τὸ κήρυμά του,

στρατιωτικὴ τακτικὴ καὶ ἀναμέτρηση»¹¹. Οἱ βίαιοι ἐξίλαμισμοὶ καὶ οἱ γενοκτονίες τὸ ἐπιβεβαιώνουν...

Ὁ Τσιριντάνης ὑποστηρίζει ὅτι «θηρσκειά καὶ κοσμοθεωρία σφιχτοδεμένες γεμίζουν τὸ εἶναι μας, ρυθμίζουν τὴ ζωὴ μας, ἀπεργάζονται τὸν πολιτισμὸ μας»¹². Ποιὸν πολιτισμὸ θὰ εἰσφέρει τὸ Τζαμί εἰσερχόμενο ἐπίσημα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἔνωση;

Ὁ Ἔλιοτ τὸ εἶχε πεῖ ξεκάθαρα στὴν τρίτη ραδιοφωνικὴ ὁμιλία του: «Ἄν αὐριο ἢ Ἀσία προσηλυτίζοταν στὸ Χριστιανισμὸ δὲν θὰ γινόταν ὅπωςδήποτε μέρος τῆς Εὐρώπης»¹³. Πῶς, λοιπόν, θὰ γίνῃ ἡ ἰσλαμικὴ Τουρκία;

Ἄν, ὅπως λέει ὁ Τσιριντάνης, «ὁ Χριστιανισμὸς, ὡς κοινωνικὸ φαινόμενο, εἶναι στὴν οὐσία προοδευτικὸς»¹⁴, ποιά προοδευτικὴ θὰ εἰσφέρει στὴν Ε. Ε. τὸ Ἰσλάμ; Καὶ τί θὰ γίνῃ μὲ τὸ αἶτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης; Ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει ξεκάθαρη θέση: «Τὴν ἀποδοτικώτερη παραγωγή νὰ τὴν συνοδεύει κατανομή πού νὰ στηρίζεται στὸ στοιχεῖο τῆς δικαιοσύνης»¹⁵.

Ποιά εἶναι ἡ θέση καὶ ἡ πρακτικὴ αἰώνων τοῦ Ἰσλάμ; Ἡ ἀπομίμηση τοῦ μόχθου τῶν ἐργαζομένων καὶ ἡ ἀρπαγὴ τῶν περιουσιῶν τοὺς ἀπὸ τὸ κράτος. Τὸ ἐπιθετικὸ Ἰσλάμ, ὅπως τὸ εἶχε ἡ Εὐρώπη, θὰ μπορέσει νὰ μεταμορφωθεῖ σὲ ἥπιον Ἰσλάμ, «ἰδιαίτερα μὲ τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἐπιθετικότητος καὶ προσφορὰ ἴσων δικαιωμάτων στὴ γυναίκα»¹⁶, ἢ θὰ ἐπιβάλλῃ τὴ «μανδῆλα» ὡς δείγμα «εὐσέβειας» καὶ πίστης στὴ Μητέρα Πατρίδα;

«Ὁ Χριστιανισμὸς, ὅπως ἔχει πεῖ ὁ Τσιριντάνης¹⁷, δὲν εἶναι οὔτε ἡ θρησκεία τῶν «κρατούντων», οὔτε μοιρολατρεία, ὡς κοινωνικὸ φαινόμενο, εἶναι στὴν οὐσία προοδευτικὸς». Τί θὰ κάμῃ τὸ Ἰσλάμ μὲ τὸ αἶτημα τῆς προόδου;

Λοιπόν, δὲν εἶναι ἀδικαιολόγητος ὁ θόρυβος καὶ ὁ φόβος γιὰ τὴν «εἰσοδοχὴ» τοῦ Ἰσλάμ στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἔνωση. Ἡ νόθευση τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀπὸ στοιχεῖα ξένα καὶ βαρβαρικά θ' ἀλλοιώσουν τὸν Εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ. Κι ἂς μὴ νομίζουν οἱ «Εὐρωπαῖοι» ὅτι τὸ «κοσμικὸ κεμαλικὸ κράτος» ἔχει ἀπαλλα-

ΝΥΧΤΑ ΤΡΑΝΗ

*Νύχτα τρανή. Πάνω απ' τὴ γῆ, τὴ μολυσμένη γῆ μας,
περνᾶ ὁ Θεός... Σκιρτοβολᾶ κι' ἀγάλλει' ἡ ψυχὴ μας.
Περνᾶ ὁ Θεὸς καὶ σμίγουνε φύση θνητὴ καὶ θεία,
κι' ἀσίγητη στοὺς οὐρανοὺς ἀντιλαλεῖ ὕμνωδία.*

*Νύχτα τρανή, γεμάτη φῶς, ψηλὰ στὸν οὐρανὸ
βλέπω ἔν' ἀστέρι νὰ σκορπᾶ τὶς μαγικὲς του ἀχτίδες.
Ψάλλε, ψυχὴ μου. Τῶρα πιά θὰ πάψω νὰ πονῶ.
- Γλυκὲς φυτράνουν μέσα μου κι' ἀνθοβολοῦν οἱ ἐλπίδες.*

*Νύχτα τρανή, ξανάνιωμα τοῦ παλιωμένου κόσμου,
σὰν φῶς καὶ δύναμη ψυχῆς καὶ νοῦ σὲ νιώθω ἐντός μου.
Νύχτα τρανή. Ὡ θεῖο Παιδί, στὴ βρεφικὴ σου φάτνη*

*κόσμοι, φυλές, λαοί, γενιές, γιὰ νὰ σὲ προσκυνήσουν
σκύβουν γεμάτοι ἀπὸ χαρὰ κι' ἀπὸ παλμὸ γεμάτοι
κι' ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χάρισε στὸν κόσμο ἡ γέννησή Σου.*

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

γεῖ ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ βιοθεωρία καὶ πρα-
κτικὴ τόσων αἰώνων!

Ἡ πρόοδος δὲν ἔρχεται μὲ νόμους καὶ
κυβερνητικὲς παρεμβάσεις, ἀλλ' ὅταν υπάρ-
ξουν ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν συνείδηση τῶν
ἀξιῶν¹⁷. Καὶ οἱ νέες «ἀξίες», ποὺ θὰ εἰσθά-
λουν στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση μὲ τὴν εἰσοδο-
χὴ τοῦ Ἰσλάμ, μᾶλλον θὰ τὴν ὀπισθοδρομή-
σουν. Εὐχόμεθα νὰ διαφευσθοῦμε!...

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

1. Τ. Σ. Ἐλιοτ, «Ἡ ἐνότητα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτι-
σμοῦ», ἐκδόσεις «Ἰκαρος», 1990, σ. 29.
2. Ὁ. π., σ. 45.
3. Ὁ. π., σ. 27.
4. Ὁ. π., σ. 60.
5. Ὁ. π., σ. 63.
6. Ὁ. π., σ. 68.

7. Κωνσταντίνου Τσάτσου, «Ἀποχαρτισμός», ἐκ-
δόσεις «Ἀστρολάβος / Εὐθύνη» 1989, σ. 20.
8. Τ. Σ. Ἐλιοτ, «Δὲν εἶναι ἡ ποίηση ποὺ προέχει», σὲ
μετάφραση - σχόλια Στέφανου Μπακατώρου, ἐκ-
δόσεις Πατάκη, Ἀθήνα 2003, σ. 38.
9. Ὁ. π., σ. 62.
10. Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «Ἡλίου»,
τόμος ΣΤ', σ. 509.
11. Ἀναστασίου (Γιαννουλάτου), «Ἰχνη ἀπὸ τὴν ἀνα-
ζήτηση τοῦ ὑπερβατικοῦ», ἐκδόσεις Ἀκρίτας,
2004, σ. 103.
12. Βλ. Π. Μελίτη (Ἀλ. Τσιριντάνη), «Πνευματικὴ ζωὴ
καὶ κοσμοθεωρία», Ἀκτίνες 1943, σ. 69.
13. Τ. Σ. Ἐλιοτ, «Ἡ ἐνότητα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτι-
σμοῦ» ὁ. π., σ. 68.
14. Βλ. Π. Μελίτη (Ἀλ. Τσιριντάνη), «Χριστιανισμὸς
καὶ πρόοδος», Ἀκτίνες 1948, σ. 305 καὶ 353.
15. Βλ. Π. Μελίτη (Ἀλ. Τσιριντάνη), «Ὁργάνωση τῆς
Ἐργασίας», Ἀκτίνες 1950, σ. 37.
16. Βλ. Ἀναστασίου (Γιαννουλάτου), ὁ. π., σ. 404.
17. Βλ. «Χριστιανισμὸς καὶ πρόοδος», ὁ. π.

ΒΙΟΣ ΑΠΑΝΔΟΧΕΥΤΟΣ

Διάβασα κάπου: «Ζωή χωρίς γιορτή εΐναι βίος άπανδόχευτος». Οί γιορτές δηλαδή εΐναι σαν τὰ παλῆα πανδοχεΐα (τὰ ξενοδοχεΐα τῆς παλῆας ἑποχῆς). Ἐκεΐ, ξεκουραζόταν ὁ κουρασμένος ὁδοιπόρος. Εΐρισκε κάτι νὰ φάη, ἕνα κρεββάτι νὰ κοιμηθῆ, κάποιον νὰ μιλήσῃ. Οί γιορτές μὲ τὸ πλούσιο πνευματικὸ περιεχόμενό τους, εΐναι τὸ πανδοχεΐο πού μᾶς τονώνει. Ἰδιαίτερα, οί θρησκευτικὲς ἑορτὲς μὲ τὶς ἀκολουθίες τους καὶ τοὺς ἁγίους πού ἑορτάζουν, εΐναι μιὰ εὐκαιρία ἀνάτασης τῆς ψυχῆς, τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς.

Πόσοι ὅμως ἀπὸ μᾶς, καταλαβαίνουμε αὐτὸ τὸ περιεχόμενο τῆς γιορτῆς; Πόσοι ἐπωφελοῦμεθα ἀπ' αὐτό; Πόσοι γινόμαστε καλύτεροι, μιμούμενοι τὸν ἅγιο πού γιορτάζει; Καλλίτεροι, ἄρα καὶ πιὸ εὐτυχισμένοι; Νὰ μερικὰ ἐρωτήματα πού πρέπει νὰ θέσουμε στὸν ἑαυτό μας. Ἄλλως, κινδυνεύουμε νὰ μείνουμε ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὴν γιορτή. Νὰ περάσῃ καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀγγίξῃ. Καὶ ἂν αὐτὸ ἐπαναληφθῆ πολλές φορές, νὰ καταντήσῃ καὶ ἡ γιορτὴ ἕνα ἐπιδερμικὸ γεγονός πού θὰ περνᾶ ἀπαράτηρητο ἀπὸ τὴ ζωὴ μας. Μιὰ ἀπλὴ συνήθεια, χωρὶς προεκτάσεις. Παρὰ τὴν ἑορτή, ὁ βίος μας θὰ μείνῃ ἀπανδόχευτος. Καὶ οί γιορτὲς θὰ μεταβληθοῦν ἀπὸ μιὰ χαρούμενη πραγματικότητα πού γεμίζει τὴν ζωὴ μας, σὲ λέξεις κενὲς χωρὶς νόημα. Μὲ φυσικὴ συνέπεια νὰ σβήσουν ἐντελῶς, γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὰ παιδιά μας.

Δυὸ χιλιάδες χρόνια τώρα, τὰ Χριστοῦγεννα μαζὶ μὲ τὴν Σαρακοστὴ ἀποτελοῦν μιὰ τροφὴ πνευματικὴ καὶ δίνουν ἀνάπαυση στὴν ψυχὴ μας. Οί ἄνθρωποι παλαιότερα, μὲ τὴν νηστεΐα καὶ τὶς ἀκολουθίες πού χωρὶς νὰ τὶς καταλαβαίνουν ἀπολύτως τὶς ἐνιωθαν, προετοιμάζονταν νὰ προσεγγίσουν τὸ μεγάλο γεγονός: Τὴν Γέννησι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τὸ κατάρθωναν. Ἄκουγαν περιχαρεῖς τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, «ὄρθρου βαθέος», τὸ ὠραϊότατο τροπάριο «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοὶ πού ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς» καὶ τὸ ζούσαν. Καὶ ἐνιωθαν μιὰ βαθειὰ νοσταλγία γιὰ τὴν μακρυνὴ Βηθλεὲμ καὶ μιὰ ἀνείπωτη χαρὰ γιὰ τὸ μοναδικὸ γεγονός ἐκείνης τῆς νύχτας, πού ὁ Θεὸς ἐγίνε ἀνθρωπος «ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον». Αὐτὸ πού εἶπε ὁ ἄγγελος, στοὺς ἀπλοὺς καὶ ταπεινοὺς ποιμένες, τὴν ἴδια ἐκείνη νύχτα: «Ἴδου εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην... ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ». Ὅλα αὐτὰ ὅμως δὲν εΐναι λόγια, εΐναι γεγονότα. Καὶ ὡς γεγονότα μποροῦν νὰμποῦν στὴν καρδιά μας, νὰ διαποτίσουν τὴν ζωὴ μας καὶ νὰ νιώσουμε τὸ πνευματικὸ τους βάθος καὶ τὴν ὁμορφία τους.

Ἄς προσπαθίσουμε νὰ ζήσουμε μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὰ ἐφετεινὰ Χριστοῦγεννα. Ἄν θέλουμε νὰ μὴν εΐναι ὁ βίος μας ἀπανδόχευτος καὶ κάτι παραπάνω: Ζωὴ χωρὶς Θεό. Ἐχοντας χάσει τὴν οὐσία τῆς ἑορτῆς.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

Θά έχει παρατηρήσει κανείς ότι στην διάρκεια μεταδόσεως του δελτίου ειδήσεων από τα ΜΜΕ παρεμβάλεται σειρά πάσης φύσεως διαφημίσεων. Τοῦτο σημαίνει ότι οι ειδήσεις προσελαύνουν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς πλειοψηφίας τῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι προσδοκοῦν νὰ ἐνημερωθοῦν γιὰ τὴν ἐπικαιρότητα. Καὶ τί βλέπουν συνήθως καὶ ἀκούουν ἀπὸ τὰ ΜΜΕ;

Τὴν παρατεταμένη καὶ μὲ κάθε λεπτομέρεια ἀναγγελία τοῦ ἀστυνομικοῦ δελτίου, τὰ εἰδύλλια ἐλλήνων καὶ ἀλλοδαπῶν ἠθοποιῶν, τὴν ἀντιπαράθεση καὶ συνήθως τὸν μονόλογο ἐπὶ δευτερευούσης σημασίας γεγονότων, ἐκπροσώπων τοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Ὅσον ἀφορᾷ εἰδήσεις ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁσάκις ὑπάρχει θέμα ἀπὸ τὴν ζωὴ ἀναξίων κληρικῶν. Αὐτὰ ὅλα κάνουν ἀνιαρὴ τὴν παρακολούθηση τοῦ δελτίου ειδήσεων καὶ δὲν προάγουν σὲ τίποτε τὸ εὐρὺ κοινὸ πού τὰ παρακολουθεῖ, τοῦ ὁποίου ὑποτιμοῦν τὴν νοημοσύνη. Καὶ διερωτᾶται κανείς, ποῖοι εἶναι οἱ συντάκτες τῶν δελτίων ειδήσεων καὶ ποῦ ἐξαντλοῦνται τὰ ἐνδιαφέροντά των;

Μία πόλη ὅπως ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ λοιπὴ χώρα μὲ ἱστορία καὶ παραδόσεις, ἔχουν νὰ παρουσιάσουν ποικιλία ἐκδηλώσεων πνευματικῆς ζωῆς καὶ κοινωνικῆς δραστηριότητας, οἱ ὁποῖες ἐκφράζουν τὸ ὑγιέστερο καὶ πολυπληθέστερο τμῆμα τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Καὶ ἡ σιωπηλὴ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ δικαιούται νὰ ἐνημερώνεται γιὰ ὅσα σεμνὰ καὶ ἀληθῆ συμβαίνουν στὸν τόπον αὐτό. Πράγματα τὰ ὁποῖα διαφεύδουν ὅσους ἰσχυρίζονται ὅτι ζοῦμε σὲ ἐποχὴ παρακμῆς. Ὁ τόπος καὶ ἰδίαιτερα οἱ νέοι ἄνθρωποι ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἐνέσεις αἰσιοδοξίας καὶ μηνύματα ἀνυψώσεως τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ συνόλου σχεδὸν τοῦ λαοῦ πού παρακολουθεῖ τὰ δελτία ειδήσεων.

ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΤΩΝ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

Ὁ ἡμερήσιος τύπος ἐπανερχεται στὸ θέμα τῆς μεταβολῆς τῶν ἠθῶν τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, μὲ τὴν αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαζυγίων, τὴν μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συναπτομένων νέων γάμων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων ὡς καὶ αὐτὴ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μονογενεϊκῶν οἰκογενειῶν. Τὰ παρατιθέμενα στατιστικὰ στοιχεῖα ἐπ' αὐτῶν εἶναι ἀποκαλυπτικά.

Συγκεκριμένα μέσα σὲ μία χρονικὴ περίοδο 30 ἐτῶν (1970 - 2001) ὁ ἀριθμὸς τῶν διαζυγίων ἐτετραπλασιάσθηκε ἐνῶ στὴν ἴδια περίοδο ὁ ἀριθμὸς τῶν νέων γάμων μειώθηκε κατὰ 30%. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀριθμὸς γεννήσεων παιδιῶν ἐκτὸς γάμου σχεδὸν τετραπλασιάσθηκε μὲ συνέπεια ὁ ἀριθμὸς τῶν λεγομένων μονογενεϊκῶν οἰκογενειῶν διπλασιάσθηκε τὴν δεκαετία 1991 - 2001.

Ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία μὲ τὰ ὑφιστάμενα κατὰ τὸ παρελθὸν αὐστηρὰ παραδοσιακὰ οἰκογενειακὰ ἤθη διολισθαίνει νὰ μετασχηματισθεῖ σὲ μία ἀνεκτικὴ κοινωνία στὴν ἥδη διαμορφωμένη νέα τάξη πραγμάτων, στὸν εὐαίσθητο αὐτὸν τομέα τῆς ἐθνικῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Οἱ ἀνησυχητικὲς αὐτὲς διαπιστώσεις εἶναι ἐπακόλουθο τῆς βαθμιαίας ἀπομακρύνσεως τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἀπὸ τὶς παραδόσεις πού εἶχαν ὡς βάση τὴν ἐπιταγὴς τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀτομα τὰ ὁποῖα δὲν μετέχουν στὴν ζωὴ καὶ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας, δὲν προσέρχονται στὰ μυστήρια τῆς Ἐξομολογήσεως καὶ τῆς Θείας Εὐχαριστίας, εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ αἰσθάνονται τὴν ἐσωτερικὴ ἀνάγκη νὰ ζητήσουν τὴν εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν θεμελίωση τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς των. Ὁ ἐπανευαγγελισμὸς τοῦ λαοῦ θὰ ἀποτελέσει ἀνάχωμα στὴν ἀνησυχητικὴ αὐτὴ ἀλλοίωση τῶν οἰκογενειακῶν θεσμῶν.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

Σε μία εποχή με ταχέως μεταβαλλόμενους ρυθμούς είναι εύεξηγητο να εμφανίζεται και η ανάγκη προσαρμογής του εκπαιδευτικού συστήματος στα νέα δεδομένα, με συνέπεια τις συχνές μεταρρυθμίσεις σε αυτό.

Πρόσφατα και εξ αφορμής των αποτελεσμάτων των εισηγητιών εξετάσεων στα 'Ανώτατα Εκπαιδευτικά και Τεχνολογικά Ιδρύματα (ΑΕΙ - ΤΕΙ) ό ήμερησίος τύπος (Καθημερινή 30 'Οκτωβρίου 2005) επανέρχεται επί του θέματος με προτάσεις για νέες αλλαγές στην εκπαίδευση.

Είναι αλήθεια ότι ή Παιδεία για τὰ προσηχ ήτη είναι ένα πολυ δύσκολο και όδυνηρό θέμα, διότι έχει να αντιμετώπισει θέματα ευρύτερα, που είναι συνάμα κοινωνικοπολιτικά και οικονομικά. Έχει να απαντήσει σε μεγάλες προκλήσεις, μεταξύ των οποίων είναι ή παγκοσμιοποίηση, ή πολυπολιτισμικότητα και ή τάση εξειδικεύσεως για την επαγγελματική επιτυχία. Αυτό τὸ τελευταίο είναι και τὸ άγκάθι για τὰ προγράμματα και τὰ ένδιαφέροντα των μαθητών των τελευταίων τάξεων του λυκείου, τους οποίους άπορροφά στις μελέτες τους ή προοπτική επιτυχίας στις τελικές εξετάσεις για την εισαγωγή των στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Όμως με μία ευρύτερη προοπτική στη ζωή του νέου ανθρώπου για την παροχή ουσιαστικών έφοδίων για όλόκληρον τόν βίον του, τὸ σχολείο όφείλει να του δώσει άρχές, που έχουν βάση την χριστιανική διδασκαλία και την κλασική ελληνική παιδεία δεδομένου ότι αυτές -κάθε άλλο- δέν είναι εμπόδιο και για άριστες επιδόσεις στις θετικές έπιστήμες.

Άλλά ή ύφισταμένη σήμερα κατάσταση στα σχολεία, δέν επιτρέπει μία τόσο αισιόδοξη προοπτική για την έφαρμογή των άνωτέρω, δεδομένου ότι τὸ ύφιστάμενο σήμερα εις αυτά κλίμα δέν είναι εύνοϊκό προς την κατεύθυνση αυτήν.

Άλλά ό άγώνας αυτός πρέπει να δοθει έστω και από τους όλίγους πιστούς εκπαιδευτικούς λειτουργούς.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΔΙΟΥ ΤΩΝ ΣΚΟΠΙΩΝ

Μία πρόσθετη άπογοήτευση δοκίμασε ό ελληνικός λαός από την έκβαση του διαλόγου για μία από κοινού άποδεκτή όνομασία του κρατιδίου των Σκοπίων. Και ό λόγος είναι ότι αυτός ό εξ άρχής άργόσυρτος και προσηματικός διάλογος για μιá συναινετική λύση, προσέφερε στους γείτονες πολύτιμο χρόνο, με αποτέλεσμα τὸ όνομα «Μακεδονία» να παγωθει διεθνώς. Μάλιστα δέ όταν οι 'Ηνωμένες Πολιτείες της Άμερικης την έπομένη των εκλογών του 2004 άναγνώρισαν τὸ κρατίδιον αυτό με τὸ όνομα Μακεδονία, ένώ σε αυτές είχαν προηγηθει ή Ρωσία και δεκάδες άλλων κρατών, τότε τὰ περιθώρια αισίας έκβάσεως του διμερούς αυτού διαλόγου υπέρ των ελληνικών άπόψεων είχαν έξαλειφθει.

Ός εκ τούτου ή πρόσφατη πρόταση επί του θέματος Νίμιτς υίοθετει πλήρως τις θέσεις των Σκοπίων, ένώ οι περαιτέρω χειρισμοί της ελληνικής διπλωματίας προς έξάσκηση πιέσεως προς τους Σκοπιανούς είναι περιορισμένης δυνατότητας.

Μελλοντική πρόταση για την είσοδο του κρατιδίου των Σκοπίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τὸ ΝΑΤΟ συνεπάγεται και την συναίνεση της χώρας μας. Τὸ έρώτημα είναι: Σε τέτοια ένδεχόμενα ή ελληνική διπλωματία θα κάνει χρήση του δικαιώματος της άρνησικυρίας; 'Η μέχρι τουδε πείρα επ' αυτού είναι ότι δέν μās έχει συνηθίσει σε τέτοιου είδους έέργειες. Σειρά αντιθέτων πράξεων ένισχύει την άπαισιοδοξία, καθ' ότι οι Έλληνες έχομε άλλοθι για την άβελτηρία και τόν έφησυχασμό μας επί μισό αιώνα στην ύσταση των Άμερικανών να μη φέρουμε εμπόδια στον γουγκοσλαύο ήγήτη Τίτο, που άποσπάσθηκε τότε από τὸ Σοβιετικό μπλόκ. Άλλά ό Τίτο πέθανε πριν από είκοσι πέντε χρόνια. Τί έπηκολούθησε έκτοτε; Λάθη και παραλείψεις και τώρα ήλθε ό λογαριασμός.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στις αρχές Νοεμβρίου ανακοινώθηκε το αποτέλεσμα μιάς έρευνας που διενήργησε το 'Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης σχετικά με το θέμα των «αιώνιων φοιτητών». Η έρευνα αυτή αποκαλύπτει ότι, επί 90.000 φοιτητών του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης, 35.000 είναι φοιτητές που δεν έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές των στον κανονικό χρόνο και έχουν υπερβεί ακόμη και τον διπλάσιο χρόνο.

"Όλοι οι Πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, γνωρίζουν πολύ καλά το πρόβλημα αυτό, διότι το διώνουν καθημερινά με εκείνους τους φοιτητές που «χρωστούν» ένα μεγάλο αριθμό μαθημάτων, από του πρώτου εξαμήνου μέχρι του τελευταίου και εύρισκονται, θεωρητικά, στο πτυχίο!! Πιέζουν, με κάθε τρόπο, τους Καθηγητές των και εκλιπαρούν για τον πολυπόθητο βαθμό 5!! Έτσι αντιμετωπίζει κανείς φοιτητές που χρωστούν 25 ή και περισσότερα μαθήματα και εργαστήρια. Πότε θα τελειώσει και θα πάρει πτυχίο ένας τέτοιος φοιτητής; Και δεν είναι μικρός αριθμός στην κατηγορία αυτή. Όπως απέδειξε και η έρευνα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, το ποσοστό ανέρχεται σε 30% του συνόλου των φοιτητών. Μεγάλο το πρόβλημα. Πρόβλημα, με αντίκτυπο σε πολλούς τομείς. Τι να πει κανείς για το επίπεδο γνώσεων του φοιτητή εκείνου που, μετά από 8 ή 10 ή και περισσότερα χρόνια θα πάρει πτυχίο; Πώς θα ένταχθεί στο εργασιακό καθεστώς και τι θα αποδώσει; Πώς θα σταδιοδρομήσει σε ένα καθεστώς υψηλών απαιτήσεων ως προς τις γνώσεις; Από την άλλη πλευρά, γιατί τα Πανεπιστήμιά μας να ύφιστανται απ' ενός οικονομικές επιβαρύνσεις και απ' άλλου

υποβιβασμό της ποιότητας σπουδών, έχοντας ένα μεγάλο ποσοστό τέτοιων φοιτητών; Δεν πρέπει να μās διαφεύγει το γεγονός ότι, τα Πανεπιστήμιά μας έχουν πάντα έλλειματικό προϋπολογισμό και το Κράτος επιχορηγεί ανεπαρκώς αυτά. Έτσι, εάν δεν υπήρχαν οι «αιώνιοι φοιτητές» ένα μεγάλο ποσό θα ήταν δυνατόν να εξοικονομηθεί για τις ανάγκες μιάς καλύτερης εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Το πολύ σοβαρό αυτό θέμα, έχει κατά καιρούς έλθει στην επιφάνεια της δημοσιότητας, με σχετικά για την 'Ανωτάτη Εκπαίδευση άρθρα, σε ώριμες εφημερίδες. Φαίνεται όμως ότι οι αρμόδιοι κρατικοί φορείς το παρασιωπούν, διότι, κατά τη γνώμη μας, απαιτεί μελέτη σοβαρή και λήψη αποφάσεων οι όποιες θα ενοχλήσουν πολύ κόσμο. Πάντως στο θέμα αυτό πρέπει να δοθεί ή πρόπευσα σημασία και μάλιστα επειγόντως, διότι, το φαινόμενο εξελίσσεται πολύ γρήγορα με αποτελέσματα πολύ δυσμενή για την 'Ανωτάτη Εκπαίδευση.

Πρόσφατα, την 5^η Νοεμβρίου ε.ε. η εφημερίδα «ΕΣΤΙΑ», σε κύριο άρθρο της με τίτλο: «Κατάντημα πανεπιστημίων» αναφέρεται σ' αυτό το θέμα των αιώνιων φοιτητών», παίρνοντας αφορμή από τη σχετική έρευνα του 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Χαρακτηριστικά, η εφημερίδα στο άρθρο της αυτό αναφέρει: «Το θέμα αυτό των "αιώνιων φοιτητών" είναι τεράστιο και συνιστά ντροπή για όλοκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας. Είναι η κυριώτερη αιτία της υποβάθμισης των σπουδών στα ελληνικά πανεπιστήμια. Σε καμμία άλλη χώρα του κόσμου

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΒΑΡΒΑΡΟΤΗΤΑ!

«Η μητέρα μου θα πάει στο νοσοκομείο σήμερα και ουδείς υποψιάζεται ακόμη την αιτία. Λυπάμαι που δεν καλύπτεται με καλή ιατροφαρμακευτική ασφάλεια...» έγραφε στις 26 Σεπτεμβρίου στο διαδικτυακό ημερολόγιό της μία 16χρονη μαθήτρια που συνελήφθη πρό ημερών στην Ίαπωνία. Η Γιαπωνέζα έφηβη κατηγορείται ότι από το περασμένο καλοκαίρι δηλητηρίαζε σταδιακά τη μητέρα της, ή όποια σήμερα νοσηλεύεται σε κώμα.

Το κορίτσι είχε επηρεαστεί από ένα Βρετανό έγκληματία, τον Γκράχαμ Γιάνγκ, ένα κατά συρροή δολοφόνο, του οποίου η δολοφονική δράση καταγράφηκε σε μία κινηματογραφική ταινία. Η μικρή Γιαπωνέζα εντυπωσιάστηκε από την ταινία και ο Γιάνγκ έγινε το αγαπημένο της είδωλο.

Το 1961 ο Γιάνγκ άρχισε να δηλητηριάζει μέλη της οικογένειάς του. Ένα χρόνο μετά πέθανε η μητέρα του, ενώ εύτυχως ο πατέρας και η αδελφή του γλύτωσαν. Ο Γιάνγκ καταδικάστηκε σε 15 χρόνια κά-

θειρξη, αλλά έκανε μόλις 9 λόγω καλής διαγωγής! Μετά την αποφυλάκισή του το 1971, έπιασε δουλειά και άρχισε να δηλητηριάζει συστηματικά τους συναδέλφους του. Συνελήφθη τον επόμενο χρόνο, καταδικάστηκε σε ισόβια και πέθανε στη φυλακή το 1990.

Ο Γιάνγκ χρησιμοποιούσε το θάλλιο, ένα ποντικοφάρμακο με το όποιο και η μικρή Γιαπωνέζα δηλητηρίαζε την οικογένειά της. «Σας συστήνω την αυτοβιογραφία ενός ανθρώπου που σέβομαι, το ημερολόγιο του πώς να σκοτώνετε με δηλητήριο. Σκότωσε κάποιον στα 14 του χρόνια» έγραφε με περυσή κυνικότητα στο ημερολόγιο της στις 3 Ιουλίου. Και συνέχιζε: «Οι καθηγητές μου εκφράζουν τη συμπάθειά τους για τη μητέρα μου. Πόσο εύκολα ξεγελιούνται οι άνθρωποι»;

Μιά ακόμη τραγική όψη της νέας τηλεοπτικής βαρβαρότητας. Άθωα θύματα στο βωμό της τηλεθέασης! Μαζί με τα θύματα των ελληνικών εκτάκτων λαϊκών τηλεδικειών που καταλύουν το κράτος δι-

δεν ισχύει τέτοιο καθεστώς».

Είναι να λυπάται κανείς, διότι η χώρα μας, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καυχάται ότι έχει κάνει προόδους σε όλους τους τομείς, προσαρμοζόμενη προς τα Ευρωπαϊκά δεδομένα και πρότυπα. Όμως στον βασικότερο τομέα, που είναι η Εκπαίδευση, βρίσκεται σε τόσο χαμηλό επίπεδο...

Το θέμα είναι σύμπλοκο και εμπλέκονται σ' αυτό πολλές παράμετροι. Προφανώς, είναι και θέμα πολιτικό. Για να αναλυθεί και μελετηθεί, απαιτείται άρκετος

χρόνος και η συμβολή ανθρώπων με πείρα στα θέματα Έκπαίδευσης και ανεπηρεαστων από πολιτικές σκοπιμότητες, οι οποίοι θα βοηθήσουν στην έξυπνη κατάλληλη και εφαρμόσιμη λύση.

Είναι επείγουσα ανάγκη να αντιμετωπισθεί με σοβαρότητα το θέμα αυτό, σε συνδυασμό και με άλλα, τα όποια δεν αφήνουν τα πανεπιστήμιά μας να προχωρήσουν προς τα εμπρός.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Όμοτιμος Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

καίου, τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα καὶ τὸ τεκμήριο τῆς ἀθωότητος. «Ὁ τηλεκαγχα-
σμός δημοσιογράφων μπροστὰ στὴν ἀπλή-
μεια τοῦ τεκμηρίου ἀθωότητος, θεμέλιο
τοῦ κράτους δικαίου, προκαλεῖ ἀνατριχι-
λα!», ὑπογράμμισε πρόσφατα ὁ Θανάσης
Τεγόπουλος στὴν Ἐλευθεροτυπία
(23/10/05).

Κάποιοι μάλιστα προχώρησαν ἕνα βῆμα
παραπέρα καὶ ἀπὸ τὰ τηλεδικεῖα καθιέρω-
σαν τὴ χειροδικεῖα στὴν ἐλληνικὴ τηλεόρα-
ση. Μὲ τὸν ὑποκριτικὸ τίτλο «Ἀπὸ καρ-
διάς» ὁ *Alpha* ἐπιχειρεῖ νὰ ἐπαναφέρει τοὺς
«μικροῦτσικους» βρυσκόλακες τῶν *reality*
shows τῆς περασμένης δεκαετίας, «ἀνάβο-
ντας τὰ πνεύματα» καὶ οὐσιαστικὰ προτρέ-
ποντας τοὺς συμμετέχοντες νὰ βαιοπραγή-
σουν ὁ ἕνας ἐπὶ τοῦ ἄλλου: «ζωντανὰ στὸν
ἀέρα» μάνες, ξαδέρφια, κουμπάροι καὶ λοι-
ποὶ ἑξάλλοι συγγενεῖς χειροδίκησαν μετὰ
μανίας σὲ πρόσφατο ἐπεισόδιο τῆς ἐκπο-
μπῆς.

«Ὁ σκοπὸς δὲν ἀγιάζει τὰ μέσα» ἀρκέ-
στηκε νὰ δηλώσει γενικόλογα καὶ ἀνεύθυ-
να ἡ ΕΣΗΕΑ, πού ὑποτίθεται ὅτι ὀφείλει
νὰ «τραβᾷ γερὰ τὸ αὐτί» τῶν δημοσιογρά-
φων πού συστηματικὰ ἀσκοῦνται στὴν τη-
λεοπτικὴ ἀλητεία. Καμιὰ συγκεκριμένη
ὀνομαστικὴ παρέμβαση στοὺς πρωταθλητὲς
τῆς καταγγελτικῆς δημοσιογραφίας, τῆς
ἐξουσίας πού ὅταν γίνεται ἰσχυρότερη ἀπὸ
τις ἄλλες, τότε ἀπειλεῖ μὲ κατάλυση τῆ δη-
μοκρατία, τῆς ὁποίας δῆθεν ὑπεραμύνε-
ται.

Τὸ τραγικὸ ὀξύμωρο φαινόμενο πού
ἀποδεικνύει περὶτρανα τὴ σύγχρονη ἐλλη-
νικὴ τηλεοπτικὴ σχιζοφρένεια εἶναι ὅτι οἱ
ἴδιοι οἱ τηλεθεατὲς πού καταναλώνουν ὅ,τι
τηλεσκουπίδι βρεθεῖ στὸ δέκτη τους, πι-
στεύουν κατὰ 74% ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ τηλεόρα-
ση ὑπηρετεῖ τὰ ἐπιχειρηματικὰ συμφέροντα
τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν καναλιῶν, κατὰ 71%
ὅτι δελτία εἰδήσεων καὶ ἐνημερωτικὲς ἐκ-
πομπὲς στοχεύουν μόνο στὴ δημιουργία
ἐντυπώσεων γιὰ τηλεθέαση, καὶ κατὰ 44%
ὅτι ἡ τηλεοπτικὴ δημοσιογραφία παραδιά-

ζει τὰ βασικὰ συνταγματικὰ καὶ ἀνθρώπι-
να δικαιώματα! (V-PRC 26 - 27/10/05).

Καὶ ξαφνικά, σὲ μιὰ πρωτοφανῆ ἐκρη-
ξη αὐτοκριτικῆς καὶ μὲ ἄρθρο του στὸ Βῆμα
τῆς 13/11/05, ὁ Ἀλέξης Παπαχελάς, πού
δηλώνει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος μετέχει στὸ ἐλλη-
νικὸ τηλεοπτικὸ καφενεῖο, διαπιστώνει ὅτι
«ὁ ἡμιπαράφρων ἢ ὁ ἀνεπάγγελτος ἀκα-
δημαϊκὸς πού δὲν ἔχει ποτὲ διδάξει μιὰ ὥρα,
εἶναι αὐτοὶ πού παράγουν τοὺς καβγάδες
καὶ μαζί τὰ νοῦμερα. Καὶ στὸν κόσμο τῆς
τηλεόρασης μόνο αὐτὸ μετράει» ἐπισημαί-
νει.

Καὶ προσθέτει: «Ἄν βάζετε μιὰ κρυφὴ
κάμερα στὰ σπῖτια μας, θὰ βλέπατε 50 - 100
ἄτομα νὰ ξυπνᾶνε μὲ τὸ ξημέρωμα σὲ ὅλη
τὴν Ἀθήνα, σὰν πρεζόνια πού ψάχνουν νὰ
βροῦν τὴ δόση τους, καὶ νὰ κοιτᾶνε τὰ νοῦ-
μερα τῆς προηγούμενης μέρας. Τὸ συμπέ-
ρασμα εἶναι καθημερινὰ τὸ ἴδιο: ὁ καβγάς
πουλάει, ὅποιο κι ἂν εἶναι τὸ θέμα! Τὰ
συμπεράσματα δικὰ σας, ὅπως καὶ οἱ ἀπο-
φάσεις!

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΠΑΡΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Σὲ ἕνα πρόσφατο ἄρθρο του μὲ τον εὐ-
γλωττο τίτλο «Οἱ ἔμποροι τρόμου καὶ τὶ
ἐπιδιώκουν» (Ἐστία 31.10.2005) ὁ δημο-
σιογράφος κ. Ἀθ. Παπανδρόπουλος ὑπεν-
θυμίζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐχειρισθη-
καν κατὰ καιροὺς διάφορα ζητήματα οἱ
ἐκδότες τῶν ἐφημερίδων παλαιότερα καὶ οἱ
τηλεοπτικοὶ σταθμοὶ σήμερα. «Ὁ τότε ἀνα-
γνώστης τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν θὰ πίστευε
ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας μας καθημερι-
νῶς τρῶνε σάπια κρέατα καὶ ἀλλαντικά,
πίνουν μολυσμένο νερὸ καὶ νοθευμένο κρα-
σί, ἀγοράζουν αὐτοκίνητα - λαμιητόμους
καὶ γενικῶς κινδυνεύουν καθημερινὰ ἀπὸ
τὸ ἄπληστο καὶ δολοφονικὸ καπιταλιστικὸ
σύστημα... Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς
λαμπρῆς δαιμονο-δημοσιογραφίας εἶναι
ἄγνωστα στὸ εὐρὺ κοινὸ, ἀλλὰ ἐξόχως ἀπο-

καλυπτικά. Μὲ ἀφορμὴ τὰ μολυσμένα νερὰ τὰ ὁποῖα ἀνεκάλυπταν τὰ τότε λαγωνικὰ τῆς ἀγορᾶς, ἡ Ἑλλάδα ἔχασε τὶς ἀγορὲς τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, οἱ ὁποῖες ἀντιπροσώπευαν σὲ ἐμφιαλωμένο νερὸ περισσότερα ἀπὸ 100 ἑκατομμύρια Δολλάρια. Τελικῶς, τὶς ἀγορὲς αὐτὲς κατέκτησαν ἀκόπως οἱ Γάλλοι καὶ Τοῦρκοι ἐξαγωγεῖς, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν πολλὰ στὸν ἐλληνικὸ Τύπο καὶ στὸ ἐμπόριο τοῦ τρόμου. Ἐπίσης, οἱ ἔμποροι τρόμου κατάφεραν νὰ κλείσουν δώδεκα μικρομεσαῖες ἐπιχειρήσεις ἀλλαντικῶν καὶ τρεῖς βιοτεχνίες ἐμφιαλωμένων νερῶν. Καὶ μετὰ τὸ κλείσιμο αὐτῶν τῶν ἐπιχειρήσεων οἱ ἔμποροι τρόμου ἄρχισαν νὰ κλαῖνε γιὰ τὴν διόγκωσι τῆς ἀνεργίας! Ἐπίσης, συνέβαλαν στὴν κατὰ 6% μείωση τοῦ τουρισμοῦ, κατὰ τὴν περίοδο 1979 - 1981, γιὰ νὰ κατηγορήσουν στὴν συνέχεια τοὺς ἐπιχειρηματίες τοῦ τουρισμοῦ ὅτι δὲν ἦσαν ἀναγωνιστικοί!».

Οἱ ἐπιπτώσεις τῆς ἀνευθύνου δημοσιογραφίας δὲν περιορίζονται, ὅμως, μόνον σὲ πλαίσια οἰκονομικά. Ἐπεκτείνονται σὲ χώρους ὅπως οἱ ἀξίες καὶ οἱ ἀρχές, οἱ ὁποῖες διέπουν τὴν ζωὴ τῶν πολιτῶν μιᾶς χώρας, στὰ ἠθικὰ καὶ ἔθιμα ἐνὸς λαοῦ, στὴν ἠθικὴ διαπαιδαγώγησι, στὴν κοσμοθεωρία καὶ στὶς στάσεις ζωῆς τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων.

Βλέπομε πόσο τὰ Μέσα Ἐνημερώσεως ἔχουν ἀλλάξει - ἀλλοιώσει τὶς ἀντιλήψεις μας γιὰ ὄριστα πράγματα. Στὸν χῶρο, ἐπὶ παραδείγματι, τῶν ἐρωτικῶν ἠθῶν γνωρίζομε ὅλοι πόσο τὰ ἔντυπα καὶ ἠλεκτρονικὰ Μέσα προωθοῦν καὶ προβάλλουν τὶς «ἐλεύθερες σχέσεις», τὴν ἐναλλαγὴ ἐρωτικῶν συντρόφων, τὴν πολυγαμία, τὶς ποικιλῶνιμες διαστροφές, κ.λ.π. Τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ τὴν σαρκολατρεία (κέντρα ἀδυνατισματος, γυμναστήρια, προκλητικὰ ἐνδύματα) τὴν ἄνευ ὀρίων κατανάλωσι (πλήθος κατα-

ναλωτικῶν προσφορῶν καὶ δανείων).

Τὸ περιεργὸ καὶ ἀνακόλουθο αὐτῆς τῆς στάσεως τῶν Μέσων Ἐνημερώσεως φανερώνεται ὅταν οἱ ἴδιοι δημοσιογράφοι ἀρχίζουν νὰ κατακεραυνώνουν τὰ ἀποτελέσματα, τὶς συνέπειες, ὄλων ὅσα τὰ ἴδια Μέσα προωθοῦν ὡς ἀντίληψεις καὶ στάσεις ζωῆς. Ἀπὸ τὴν μίᾳ προβάλλουν τὶς ἐλεύθερες σχέσεις καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ ἐπικρίνουν τὶς ἐκτρώσεις ἢ τὸ ὅτι κάποιες ἄγαμες μητέρες ἐγκαταλείπουν τὰ παιδιὰ τους ἔκθετα. Ὀλόκληρος ἡ φιλοσοφία τῶν Μέσων προβάλλει κατὰ κόρον τὴν κατανάλωσι καὶ τὴν σπατάλη καὶ τὰ ἴδια Μέσα διαμαρτύρονται ἢ ἐπισημαίνουν ὅτι ἐξ αἰτίας τοῦ καταναλωτικοῦ πνεύματος καταστρέφονται οἱ παραγωγικὲς πηγὲς τῆς φύσεως.

Οἱ δημοσιογράφοι, οἱ ὁποῖοι ἐνεργοῦν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀγνοοῦν τὴν δύναμι τὴν ὁποία χειρίζονται, τὸ πόσο ἐπηρεάζουν πλῆθος ἀνθρωπίνων συνειδήσεων, καὶ ὅτι οἱ ἐπιπτώσεις τῶν λόγων / ἐνεργειῶν τους παραμένουν καὶ μετὰ τὴν πιθανὴ μεταμέλειά τους ἢ ἀκόμη καὶ τὴν ἐπανόρθωσι τῶν ἡμαρτημένων, ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν γίνεται πάντοτε γνωστὴ σὲ ὅλους ὅσοι εἶχαν ἀκούσει τὴν λανθασμένη εἶδησι, ἄποψι, σχόλιο.

Στὸ εὐαγγέλιο διαβάзоμε ὅτι «ἐκ τῶν λόγων σου δικαιοθῆσι καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθῆσι» (Ματθ. 12 : 37). Ὁ αἰώνιος καὶ πάνσοφος λόγος τοῦ Θεοῦ μᾶς προστατεύει ἔτι ἀπὸ τὶς κακοτοπιές, στὶς ὁποῖες μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ἢ ἔλλειψις διακρίσεως στὸ λέγειν καὶ ἐνεργεῖν. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ὑπεύθυνοι τῶν Μέσων Ἐνημερώσεως θὰ πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι οἱ εὐθῆνες τους γιὰ τὶς συνέπειες τῶν λεγομένων / πραττομένων τους εἶναι μεγάλες καὶ νὰ καθίστανται περισσότερο προσεκτικοὶ στὴν ἄσκησι τοῦ ἐπαγγέλματός τους.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ:

Σὲ αὐτὸ τὸ τεῦχος κάνουμε μιά μικρὴ διακοπὴ στὴ σειρά τῶν συνθετῶν, τῶν ἐμπνευσμένων ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ πίστη, γιὰ νὰ ἀναφερθοῦμε σὲ μιά σημαντικὴ ἐπέτειο: Τὸ 2005 συμπληρώνονται 90 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ ποιητῆ, πεζογράφου, μεταφραστή καὶ δοκιμογράφου Ἀλέξανδρου Γκιάλα, γνωστοῦ στὸ εὐρύτερο κοινὸ μὲ τὸ ποιητικὸ του ψευδώνυμο, *Γ. Βερίτης*.

«Τὸ ἔργον τοῦ Ἀλέξανδρου Γκιάλα, ὑπογραμμίζει ὁ Καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης, δὲν εἶναι διὰ μίαν γενεάν. Εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ θὰ μείνουν ἀθάνατα». Ἡ ποίησὶ του περιλαμβάνει ἔργα ὑψηλοῦ πνευματικοῦ καὶ θεολογικοῦ ἐπιπέδου, ἀλλὰ καὶ ἀπλὰ παιδικὰ ποιήματα. Ποιήματα Δοξαστικά πρὸς τὸν Ἐνα, τὴν Πίστη, τὴν Λατρεία, τὸν Θάνατο, τὸ Νέφος τῶν Μαρτύρων, ἀλλὰ καὶ ποιήματα γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴ Φύση, κ.λ.π.

Μὲ αὐτὴ τὴν ποίηση μεγάλωσαν, ἐμπνεύστηκαν καὶ γαλουχήθηκαν πολλὲς γενιές, ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ '30 ὡς σήμερα. Ὁρθὰ ἔχει χαρακτηριστεῖ ὡς ὁ σημαντικώτερος Ἕλληνας «θρησκευτικὸς ποιητὴς» τοῦ 20οῦ αἰῶνα, διότι ἡ ποίησὶ του εἶναι «λουσμένη στὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ», γεμάτη ἐλπίδα, πίστη καὶ χαρὰ. Στὸν ἐπικείμενο λόγο, ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος π. Σεραφεὶμ Παπακώστας ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ γιὰ τὸν ποιητὴ Βερίτη: «ἦτο ὁ ποιητὴς, ὁ μὴ γράφων στίχους ἐπιφανειακούς, ὁ μὴ γράφων στίχους διὰ νὰ ἰκανοποιῆ τὰ ἐπιφανειακὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα, ἀλλὰ ὁ ποιητὴς ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸ βάθος καὶ γνωρίζων νὰ χρησιμοποιοῦ τὴν Θεολογίαν διὰ τὴν ποίησιν, ὁ ποιητὴς τῆς οὐσίας...». Κι ὅπως σημειώνει κι ὁ ἔγκριτος λογοτέχνης καὶ κριτικὸς κ. Νίκος Ἀρβανίτης, «Αὐτὴ ἡ μεταφυσικὴ κατάφαση καὶ δεβαιότητα εἶναι τὸ κυριαρχικὸ στοιχεῖο στὴν ποίηση τοῦ Βερίτη. Εἶναι ἡ μόνη πραγματικότητα στὴ ζωὴ

καὶ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ. Εἶναι ἡ ποίηση καὶ τὸ δίωμα σὲ ὁλόκληρο τὸ ἔργο του. Naί, ὁ Βερίτης ἦταν ὁ Χριστιανὸς διωματικὸς ποιητὴς».

Εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς ἡ ποίησὶ του «μιλάει» κατευθεῖαν στὴ καρδιά. Τὰ μελοποιημένα ποιήματά του -τὰ ὅποια ἄς σημειωθεῖ εἶναι περισσότερα ἀπὸ 60- τραγουδήθηκαν ἀπὸ χιλιάδες νέους, ὅλ' αὐτὰ τὰ χρόνια, στὰ κατηχητικὰ σχολεῖα, στὶς ΧΜΟ, στὶς κατασκηνώσεις, στὶς φοιτητικὲς συντροφίες, τραγουδήθηκαν στὰ δύσκολα χρόνια τῆς Κατοχῆς καὶ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης. Τραγουδήθηκαν τόσο ἐντὸς Ἑλλάδος, ὅσο καὶ ἐκτὸς Ἑλλάδος (ἀπὸ τὴν Κύπρο μας καὶ τὴν Εὐρώπη ὡς τὶς ΗΠΑ καὶ τὴν Αὐστραλία).

Οἱ σημαντικώτεροι μουσικοὶ ποῦ ἀσχολήθηκαν μὲ τὴ ποίηση τοῦ Βερίτη μελοποιώντας μεγάλο ἀριθμὸ ποιημάτων εἶναι οἱ Δ. Παναγιωτόπουλος (συλλογὴ «Εὐσεβῆς μελωδία») καὶ Ἰ. Καψιμάλλης, καὶ οἱ δυὸ μὲ δυζαντινὴ κυρίως μουσικὴ προέλευση, καὶ οἱ Ἀπ. Βαλληνδράς (συλλογὲς «Ζητώντας τὸ Φῶς» καὶ «Μὲ τὸ τραγούδι καὶ τὸ γέλιο»), Ἐλ. Οἰκονομοπούλου (συλλογὲς «Τὸ ἀστέρι τῆς Αὐγῆς», «Ἄς τραγουδήσουμε» καὶ «Φῶς καὶ τραγούδι»), Σωκρ. Βενάρδος καὶ Ἡλίας Νάνης, κυρίως μὲ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ προέλευση. Ἄς σημειώσουμε ἐπιπλέον καὶ τοὺς ἀξιόλογους μουσικοὺς Εὐθ. Παπαγεωργίου καὶ Ἀμβρ. Χατζηγαποστόλου οἱ ὅποιοι μελοποίησαν ἀπὸ ἓνα ἔργο τοῦ Βερίτη ὁ καθένας (ἀπὸ *Τὸ ἀλόφητο τῶν Αἰῶν* - «Σκυφτὸς καὶ μοναχὸς φέρνω τὸ δῆμα...» καὶ ἀπὸ τὴ *Μεταμόρφωση* - «Θ' ἀνεβοῦμε μαζὶ στὸ βουνό...», ἀντίστοιχα).

Στὴ συνέχεια παραθέτω 45 ποιήματα τοῦ Βερίτη ποῦ ἔχουν μελοποιηθεῖ καὶ στὰ ὅποια ἀναφέρεται ὁ τίτλος τοῦ ποιήματος καὶ μέσα σὲ παρένθεση οἱ πρῶτες λέξεις τους. Πιστεύω πὼς δὲν εἶναι λίγοι αὐτοὶ ποῦ θὰ τὰ θυμηθοῦν, θὰ τὰ σιγοτραγουδήσουν

και θ' αναπνεύσουν «εύωδια Χριστού»:

- *Ζητώντας τὸ Φῶς* (Νυχτωμένοι στρατοκόποι...).

- *Ἀνάσταση* (Ἀνάσταση! και μέσα στην καρδιά μου...).

- *Στὴ σιγή τῆς βραδιάς* (Ἦ δλαστέ της Παρθένου...).

- *Πασχαλινὸ* (Στὸ στερνὸ τὸ ξεψύχημα...).

- *Ὁ ἕμνος τῶν φοιτητῶν* (Μέ τὸ τραγούδι και τὸ γέλιο...).

- *Στρατὸς Εἰρήνης* (Μέ χαρούμενη τὴ ὄψη...).

- *Χριστιανοὶ* (Εἴμαστε χαλασάδες...).

- *Ὅλοι στὸν ἀγῶνα* (Ὅλοι ἐμπρός...).

- *Κουράγιο, Ἀδέρφια* (Τὸν πύργο χτίζουμε...).

- *Στὴν κατασκήνωση* (Μοσχοβολᾶ...).

- *Χριστὸς και νιάτα* (Ἀγαπημένα νιάτα...).

- *Ὅλα γιὰ τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ* (Ὅλα γιὰ τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ...).

- *Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου* (Τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου...).

- *Ὅμορφοὶ κόσμοι* (Ὅμορφοὶ κόσμοι...).

- *Ἀλήθειες* (Ἀλήθειες ποῦ οἶς ἔχω...).

- *Ἐπιστροφή* (Πάλι πρὸς τὴν πίστη...).

- *Μέσ' στὸ πέλαγος* (Μέσ' στὸ πέλαγος...).

Τὰ ἐπόμενα τρία ποιήματα «ντύθηκαν» με τὴν ἴδια μελωδία:

- *Τὰ Κάλαντα τῆς Σκλαβιάς* (Καινούργιος χρόνος πάλι ξεμερώνει...).

- *Στὸν Πόλεμο τῆς Ἀλβανίας* (Ἐλᾶτε ν' ἀναστήσουμε και πάλι...).

- *Τὸ Τραγούδι τῆς Λευτεριάς μας* (Τῆς λευτεριάς ὁ ἥλιος λάμπει...), ἀφιερωμένο στὴ φυγὴ τῶν Γερμανῶν.

- *Διπλὴ γιορτὴ* (Χαρῆτε ἀδέρφια...).

- *Μπρὸς στὸ Σταυρὸ* (Μπρὸς στὸ Σταυρὸ...).

- *Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος* (Νύχτα σκέπασε...).

- *Ὁ Ἀναστάσιμος* (Στὴν ἀναστάσιμη χαρά...).

- *Ἡ χαρὰ και ἡ εἰρήνη* (Ὅσοι θέλουνε χαρά...).

- *Ὁ Ἀρχηγὸς* (Ὁ Χριστὸς ἀρχηγὸς

μας...).

- *Οἰκοδόμοι* (Εἴμαστε ἐμεῖς...).

- *Ὅλοι στὸν ἀγῶνα* (Ὅλοι ἐμπρὸς στὸν ἀγῶνα...).

- *Τὸ τραγούδι τῆς ἀνύγης* (Ἥλιος πάλι λαμπρὸς ξεπροβάλλει...).

- *Τὸ τραγούδι τῶν Ὁμάδων* (Στὴν Ὁμάδα μας και πάλι...).

- *Οἱ φάροι* (Χαρὰ και γέλιο και καμάρι...).

- *Δόξα ἐν Ὑψίστοις!* (Χρυσὴ βραδυά...).

- *Δέησις στὸν Ἐσταυρωμένο* (Και νὰ μπροστά Σου Ἐσταυρωμένε...).

- *Στὴ Μητέρα τῶν θλιμμένων* (ὦ Δέσποινά μας Παναγία...).

- *Φῶς και Τραγούδι* (Ἀπ' τὸ φῶς, ἀπ' τὸν ἥλιο...).

- *Παιδικὴ εὐχαριστία* (Χριστοῦλη μου σ' εὐχαριστῶ...).

- *Στὸ μονοπάτι τοῦ Θεοῦ* (Στοῦ Θεοῦ τὸ δρόμο πάλι...).

- *Καράβι* (Γοργὰ τὸ καράβι τὰ κύματα σχίζει...).

- *Μάνα γλυκύτατη* (Θέ μου...), ἀφιερωμένο στὴ Χριστιανὴ Μητέρα.

- *Φῶς και ζωὴ* (Στοῦ Χριστοῦ μας τὴ σκέπη τὴ Θεία...).

- *Χριστὸς γεννᾶται* (Χριστὸς γεννᾶται...).

- *Μαζί θὰ περπατήσουμε* (Μαζί θὰ περπατήσουμε...).

- *Ἦμνος στὴν ἀδελφὴ νοσοκόμο* (Εἶναι φῶς και εἶναι μέρα πασιχαρη...).

- *Ἡ Γέννηση τοῦ Ἀυρωτῆ*, ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ *Oratorium* (χαρῆτε θνητοί...).

- *Ὁ Κοινωνικός*, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ μεγάλο και βαθυστόχαστο ἔργο με τὸν τίτλο «Ὁδὴ τοῦ Ἀγαπητοῦ». «Ὁ Κοινωνικός» (Πάσχα θὰ κάμω πάλι σήμερα...) ἀναφέρεται στὴ Θεία Κοινωνία και μελοποιήθηκε ἀπὸ τὴν Ἐλένη Οἰκονομοπούλου σὲ μορφή ὄραταρίου. Κυκλοφορεῖ σὲ νέα, καλαισθητὴ ἔκδοση CD με συνοδευτικὸ βιβλίο.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω ποιήματα κυκλοφοροῦν και σὲ δίσκους βινυλίου (Συλλογὲς «Ὅμορφοὶ κόσμοι», «Χαρῆτε ἀδέρφια», κ.λ.π. και μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ προμηθευτεῖ

ἀπὸ τὸ διβλίοπωλεϊο τῆς «Ζωῆς», Καρύστη 14, Ἀθήνα.

Τέλος, θὰ ἤθελα νὰ σημειώσω ἓνα πολὺ σημαντικὸ ἀφιέρωμα, τὸ ὁποῖο ὀργανώνεται ἀπὸ τὸ «Φ.Σ. Παρνασσὸς» καὶ θὰ γίνεῖ μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπέτειο τῶν 90 ἐτῶν ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Ἁλ. Γκιάλα, στὴν μεγάλη Αἰθουσα τοῦ Συλλόγου, στὴν πλατεῖα Καρύστη 8, στίς **21 Δεκεμβρίου 2005, ἡμέρα Τετάρτη καὶ ὥρα 8 μ.μ.**

Στὴν ἐκδήλωση αὐτή, οἱ ἐκλεκτοὶ ὀμι-

λητὲς π. Ἡλίας Μαστρογιαννόπουλος, Ἰωάννης Μαρκαντώνης, Εὐάγγελος Μόσχος, Νικόλαος Ἀρβανίτης καὶ Παναγιώτης Νικολόπουλος, θὰ μιλήσουν γιὰ τὸν Γκιάλα καὶ τὸ ἔργο του. Ἀπαγγελία ποιημάτων καὶ χορωδιακὴ μουσικὴ, θὰ διανθίσουν τὴν ἐκδήλωση. Μιὰ πραγματικὰ μοναδικὴ εὐκαιρία γιὰ νὰ γνωρίσουμε καλῶτερα τὸν μεγάλο αὐτὸ χριστιανὸ καὶ στοχαστή!

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

*Γεννήθηκαν - δὲν εἶναι μόνος πιά κανεῖς,
ὁ ἐρχομὸς Σου ἄλλαξε τὸν κόσμο.
Ἦλθε ἡ Ἀγάπη, τρόπος σκέψης καὶ ζωῆς
καὶ χάραξε ἓνα καινούργιο δρόμο.*

*Εἶναι ὥραϊα νὰ βαδίζουμε ἀγκαλιαστοὶ
μὰ στὴ δική Σου διαλεκτικὴ, ὅλα χωρᾶνε,
καθένας χάρια κι ὅλοι ἀντάμα καὶ μαζί
ἀφοῦ ἡ Ἀγάπη πίσω ἀπ' ὅλα μπορεῖ νάναί.*

*Μοῦ ἀρέσει πὺν κατάργησες τὴν ἔρημια
μὰ ἄφησες τὴν ἔρημο νὰ ὑπάρχει.
Μοῦ ἀρέσει πὺν ἀκύρωσες τὸν ἔρημο
μὰ ἔχει ὁ ἐρημίτης ποῦ νὰ πάει.*

*Κι εὐχαριστῶ πὺν στὸν καθένα τελικὰ δίνεις τὴν ἔρημό του,
μονάχα ἐκεῖ καὶ στὴ σιωπή, θὰ κατορθῶσει ν' ἀναμετρηθεῖ,
μὲ τὸ ἀκατάληπτο «γιατὶ» τῶν ὄσων ζεῖ,
ἐκεῖ θὰ συμφιλιωθεῖ μὲ τὸν σταυρό του.*

*Καὶ ἔτσι θὰ ἐξοφληθεῖ τὸ τίμημα πὺν πρέπει νὰ καταβληθεῖ
γιὰ νὰ μπορεῖ -ὦ τί χαρά του-
τὰ ξένα βάσανα νὰ μοιρασθεῖ
νὰ νοιώσει πῶς γινήκανε δικά του.*

A. X. K.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ο ΝΕΟΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ,
ΔΡ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΚΡΙΜΙΖΗΣ

Ἀγαπητὲς Ἀκτίνες,

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, σὲ Δημόσια Συνεδρίαση, τὴν Τρίτη 8/11/05, ὑπεδέχθη ὡς νέο μέλος τῆς, τὸν Καθηγητὴ Δρα Σταμάτη Κριμιζῆ. Ὁ Ἀκαδημαϊκός, Καθηγητὴς κ. Γ. Κοντόπουλος παρουσίασε τὸν νέο Ἀκαδημαϊκό. Ὁ κ. Κριμιζῆς ἔκανε τὶς σπουδές του στὶς φυσικὲς Ἐπιστῆμες στὶς Η.Π.Α. καὶ στὴ συνέχεια ἐργάσθηκε ὡς ἐρευνητὴς σὲ πρωτοποριακὰ θέματα τοῦ Διαστήματος. Διευθύνει ἕνα μεγάλο Ἐρευνητικὸ Κέντρο Διαστημικῆς, τοῦ Πανεπιστημίου *John Hopkins*, ὅπου ἐργάζονται 600 ἐρευνητές. Εἶναι μεταξὺ τῶν πρώτων ἐπιστημόνων ποὺ ἐργάσθηκαν στὴν προετοιμασία καὶ ἀποστολὴ ἑξερευνητικῶν διαστημοπλοίων. Εἶναι διεθνῶς γνωστὸς γιὰ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματά του. Ἔχει δημοσιεύσει περὶ τὶς 360 ἐπιστημονικὲς ἐργασίες καὶ ἔχει τιμηθεῖ μὲ πολλὲς διακρίσεις γιὰ τὸ ἔργο του. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ δραστηριότητά του, ὁ Δρ. Κριμιζῆς εἶναι ἐνεργὸ μέλος τῆς ἑλληνικῆς παροικίας καὶ ἔχει βοηθήσει στὴν προώθηση ἑλληνικῶν ἐθνικῶν θεμάτων. Ἐπίσης, εἶναι κοντὰ στὴν ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἔχοντας μία ἐμπρακτὴ παρουσία σ' αὐτήν. Ἐλπίζουμε νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ κοντὰ τὸν κ. Κριμιζῆ καὶ θὰ θεωρήσουμε μεγάλη τιμὴ νὰ ἔχουμε συνεργασία μαζί του.

Μὲ τιμὴ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ
Ὁμ.Καθηγητὴς Γεωπονικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀντ/δρος Δ. Σ. τῆς Χ.Ε.Ε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ

Ἀγαπητὲς «Ἀκτίνες»

Στὸ περιοδικὸ «Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή» (τεῦχος 524 Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος 2005 σελ. 246 - 251) δημοσιεύεται ἕνα ἄρθρο τοῦ κ. Μαρκόπουλου μὲ τίτλο «Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆς (1873 - 1950) «ὁ μεγαλύτερος νεοέλληνας Μαθηματικός».

Πρόκειται γιὰ μιὰ μεγάλη ἐπιστημονικὴ φυσιογνωμία μὲ σπουδαῖο ἐρευνητικὸ καὶ συγγραφικὸ ἔργο, ἡ ὁποία εἶναι ἐλάχιστα γνωστὴ στὸ ἑλληνικὸ κοινό. Στὸ ἄρθρο δίνονται πολλὰ στοιχεῖα γιὰ τὶς σπουδές του καὶ τὴν ταχυτάτη ἐπιστημονικὴ του ἀνέλιξη στὰ μεγάλα πανεπιστημιακὰ κέντρα τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Γοττίγγης, ὅπου τοῦ προσεφέρθη τὸ πρώτων ἔδρα νὰ διδάξει.

Ὁ Καραθεοδωρῆς διέπρεψε καὶ στὸν διδακτικὸ τομέα καὶ προσεκλήθη νὰ διδάξει καὶ σὲ ἄλλα πανεπιστήμια ὅπως τῆς Βόννης, τοῦ Ἀνόδερου, τοῦ Μπρεσλάου, τοῦ Βερολίνου.

Στὴν ἐπιστημονικὴ του πορεία γνωρίστηκε καὶ συνδέθηκε στενὰ μὲ τὸν *Albert Einstein*. Ἔλαβε πολλὲς τιμητικὲς διακρίσεις. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὅταν ἐγίνε μέλος τῆς πρωαικῆς Ἀκαδημίας ἐπιστημῶν, τὸν ὑποδέχθηκε μὲ ἐμπνευσμένο λόγο ὁ μεγάλος φυσικός *Max Planck*.

Τὴν μεγάλη του ἀγάπη στὴν Ἑλλάδα ἔδειχνε κάθε φορὰ ποὺ τοῦ ἐζητεῖτο ἡ βοήθειά του. Ὄταν τὸν προσεκάλεσε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος τὸ 1920 νὰ ἔλθει ὡς καθηγητὴς στὸ Παν/μιο Ἀθηνῶν, ὁ Καραθεοδωρῆς ἐγκατέλειψε λαμπρὴ σταδιοδρομία στὸ πανεπιστήμιο τοῦ Βερολίνου καὶ ἀνέλαβε νὰ ὑλοποιήσει τὴν εἰσήγησή ποὺ εἶχε κάνει στὸν πρωθυπουργό, δηλαδὴ τὴν ἴδρυ-

ση ενός δευτέρου πανεπιστημίου στην Ελλάδα, που άπεφασίσθη να έχει έδρα στη Σμύρνη. Διορίσθηκε πρύτανης και μέχρι το 1922 είχε ολοκληρώσει την οργάνωση του Παν/μίου Σμύρνης που θα λειτουργούσε τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους. 'Αλλά ήλθε η μεγάλη συμφορά...

Τὰ τελευταία χρόνια ο Καραθεοδωρής θα βρεθεί πάλι καθηγητής στο Μόναχο.

Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ένα σπουδαίο στοιχείο από την πορεία αυτού του μεγάλου επιστήμονα. Αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Παράλληλα κάθε Κυριακή ο ίδιος και η οικογένειά του εκκλησιάζονταν στον ορθόδοξο ιερό ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Ο ίδιος ήταν βαθύτατα θρησκευόμενος και προσέφερε τις υπηρεσίες του στην εκκλησία του Σωτήρος

και στην ελληνική κοινότητα του Μονάχου.

Η προσωπογραφία του βρίσκεται και σήμερα στο γραφείο της εκκλησίας. Στην κυριακάτικη λειτουργία τα δύο παιδιά του διάβαζαν πάντα το «πιστεύω» και το «πάτερ ημών». Ο ίδιος μπορούσε να συζητήσει σε ίδιο επίπεδο με ειδήμονες περί «πατέρων της εκκλησίας».

Από την μελέτη του άρθρου μένει κανείς έκστατικός όχι μόνο για την μαθηματική ιδιοφυΐα και το επιστημονικό έργο του Καραθεοδωρή, αλλά και τη μεγάλη του αγάπη για την Ελλάδα, συνδυασμένη με τη βιωματική άφοβηση στην Ορθόδοξη Εκκλησία!

Μετά τιμής
Δ. ΓΚΕΝΑΚΟΣ

ΑΠΕΡΙΣΚΕΠΤΩΣ

*“Αχ, κυρ - 'Αλέξανδρε, τῆς Σκιάθου ἀγλαΐσμα!
Πόσο δίκιο εἶχε ὁ Ἄγγελός σου
νὰ ξαναπάρει στὶς οὐράνιες ἀψίδες
τὰ «περόντα δῶρα» Του!
- Οἱ χρυσοφόροι Μῆδοι παραπλήθυναν...
Κι ἐμεῖς, καρὶς ἐπίγνωση, ψάλλουμε
τὸ «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη...».
Τὴν οὐράνια εὐδοκία ἀπερισκέπτως ἀπωλέσαμε!...*

ΝΙΚ. Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντής Συντάξως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δοῦρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους € 1,20. Ἐτησίᾳ συνδρομῇ, ἐσωτερικῶς € 12, ἐξωτερικῶς € 30. Ἡ διεύθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ διβλίοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται. ΚΩΔΙΚΟΣ: 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Δεκέμβριος 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΞΗΚΟΣΤΟΥ ΟΓΔΟΥ ΤΟΜΟΥ 2005

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ:

Βασίλ. Κ. Σταθάκη: Πρωτοχρονιάτικοι στοχασμοί, σελ. 1. **Γ. Β. Μ.:** «ἀπὸ τῆ δειλία στὸ θάρρος», σελ. 97, «Ὁ Χριστὸς ἡ ἐλπίδα τοῦ κόσμου», σελ. 129, «Σοφοὶ καὶ αἰμοσταγεῖς χθές καὶ σήμερα», σελ. 289.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Χριστοφ.

Διακοπούλου: Παγκοσμιοποίηση, σελ. 11, 33. **Ἀγγελικῆς Π. Νικολοπούλου:** Ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα κατὰ τὴν Τουρκοκρατία, σελ. 17. **Ἄφρ. Χρ. Ραγιά:** «Τὸ φαινόμενο τοῦ πόνου στὴ ζωὴ μας», σελ. 37, **Φίλ. Δημητρίου:** Οἱ προσωπικὲς σχέσεις τῶν συζύγων ἀπὸ νομικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως, σελ. 45, 79. **Ἀθ. Β. Ἀδραμίδη:** Προβλήματα ὑγείας στὴν ἐποχὴ μας, σελ. 107. **Ν. Καζαμία:** «Ψυχοθεραπεία, τὰ (συνήθως) παραλειπόμενα», σελ. 141. **Ἄφρ. Ραγιά:** «Ἡ νοσηλευτικὴ τοῦ ἀνθρώπου ὡς μοναδικοῦ προσώπου», σελ. 164. **Γ. Θ. Δασκαρόλη:** Σκέψεις ἐπεκτάσεως τοῦ νόμου περὶ ὑποβοηθουμένης ἀναπαραγωγῆς, σελ. 201, **Βασ. Κ. Σταθάκη:** Φιλοσοφία καὶ Φυσικὴ, σελ. 209, **Εὐαγγ. Μουδριανῆ:** Ὁ χωροχρόνος στὴ βιολογία καὶ στὴν ἠθικὴ, σελ. 211.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Α. Ν. Π.:

«Τὸ 1821», σελ. 65. **Νικ. Θ. Ἀρβανίτη:** «Οἱ πρόδρομοι καὶ πρωτομάρτυρες τοῦ 1821», σελ. 66. **Γεωργ. Ἀχ. Παπαδημητρίου:** «Πτυχεῖς ἀπὸ τὰ συμφέροντα καὶ τὶς πολιτικὲς τῶν Μ. Δυνάμεων κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση», σελ. 71. **Β. Χ. Χαραλαμπίδου:** «Ἡ προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας στὸ γένος στὰ χρόνια τῆς δουλείας», σελ. 76. **Β. Κ. Σταθάκη:** «Τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα», σελ. 100, 131. **Χρ. Α. Φιαμέγκου:** «Ἡ Παιδεία τῶν Ἑλλήνων στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας», σελ. 112, **Βασ. Κ. Σταθάκη:** «Ὁκτὼ Μαΐου 1945 - Ὁκτὼ Μαΐου 2005», σελ. 170. «Ἱστορίες ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς», σελ. 273, Ἡ ἐξέλιξη τῶν ιδεῶν στὴ Φυσικὴ, σελ. 299. **Δημ. Ν. Παπαθανασοπούλου:** «Προσεγγίσεις τῶν αἰτίων τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου», σελ. 178, **Γεωργ. Α. Παπαδημητρίου:** «Τὸ μέλλον τοῦ παρελθόντος», σελ. 199. «Πολιτιστικοὶ ἀνταγωνισμοὶ τῶν Μ. Δυνάμεων στὴν Ἑλλάδα», σελ.

215. **Δημ. Λιαρομάτη:** «Τὸ Ἰσλάμ», σελ. 236. **Γεωργ. Α. Παπαδημητρίου:** «Ἑλληνισμοῦ μεγάλες ὥρες», σελ. 227. **Νικ. Π. Σοῦλεντάκη:** «Ἡ ἀπελευθέρωση καὶ ἐγκατάλειψη τῆς Κορυθαῶς», σελ. 269. **Δημ. Γ. Κουτρομπά:** «Ἡ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου», σελ. 271.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Χαρ. Μπαμπί-

λη: «Δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτη», σελ. 84. **Δημ. Α. Βαλληνδρά:** «Ἡ κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ ἀξία τοῦ ὄρκου», σελ. 136. **Ἄφρ. Ραγιά:** «Ἡ νοσηλευτικὴ τοῦ ἀνθρώπου ὡς μοναδικοῦ προσώπου», σελ. 164. **Βασ. Κ. Χαραλαμποπούλου:** «Ὁ σκοπὸς καὶ τὸ νόημα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου», σελ. 182, **Νικ. Τσιρώνη:** «Ἐκπρόσωπός μας ὁ ἀρχιμάρτυρας Σόλων», σελ. 185. **Φίλ. Δημητρίου:** «Ἡ παρουσία τοῦ ἀγωνιστοῦ χριστιανοῦ εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν», σελ. 203. **Παύλου Μπιλάλη:** «Ἡ Χάρυ Πότερ μαγία καὶ ἡ ψυχικὴ ὑγεία τῶν παιδιῶν», σελ. 222. **Δημ. Α. Βαλληνδρά:** «Ἀπόπειρα κακοποίησης ἐνὸς αἰωνόβιου καὶ ἱεροῦ θεμοῦ», σελ. 265. **Ν. Θ. Ἀρβανίτη:** «Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ Ἰσλάμ», σελ. 304.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Ν. Παπα-

θανασοπούλου: «Τέχνη καὶ ἄνθρωπος», σελ. 21. **Νικ. Θ. Ἀρβανίτη:** «Ἡ ἔμφωτη ποίηση», σελ. 174. «Ἡ ὁμορφία καὶ ἡ ἀγιότης ὡς συστατικὰ τῆς λογοτεχνίας», σελ. 257.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: Πανοριμίτη:

«Ὁ χρόνος», σελ. 25. «Ἀπρόοπτα μεθεόρτια», σελ. 50. «Εὐθύνη», σελ. 87. «Ἡ ἀγάπη», σελ. 119. «Ὁ Κατηχητικὸς λόγος», σελ. 148. «Ἀπιστία», σελ. 191. «Ρώμη», σελ. 213. «Σκύβαλα», σελ. 242. «Τὸ κάστρο», σελ. 275, «Βίος ἀπανδόχευτος», σελ. 307.

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Χρήστου Γιαμβριᾶ: Σελ. 52, 90, 122, 151, 190, 248, 310.

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ: Ἄντ. Γιαμβριᾶ: σελ. 31, 59, 94, 126, 155, 192, 221, 256, 283, 314.

ΣΧΟΛΙΑ: Βασ. Κ. Σταθάκη: «Τουρκικές προκλήσεις», «ὁ λόγος περὶ Παιδείας», «ἐπιδώξεις τῶν Σκοπιανῶν γειτόνων», «Οἰκονομικοὶ μετανάστες», σελ. 26 - 28. «Ἄλληλεγγύη τῶν λαῶν», «Περιβαλλοντικές ἀνησυχίες», σελ. 51. «Τὸ μέλλον τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς», «Τουρκικὸ κράτος καὶ παρακράτος», σελ. 88 - 89. «Ἡ κρίση τῆς ἀνεργίας στὶς σύγχρονες κοινωνίες», «Τὰ ὄρια τῆς τεχνολογικῆς προόδου», «Νέα ἐποχή. Ἐλπίδα ἢ ἀπειλή;», σελ. 120 - 121. «Ἐγκλημα κατὰ τῆς ζωῆς», «Ἐγκλήματα πολέμου», «Τουρκικές προκλήσεις», «Τὸ κάπνισμα θλάπτει σοβαρὰ τὴν ὑγεία», σελ. 149 - 150. «Ἡ νωότερη βιολογία καὶ ἡ πίστη στὸν Θεόν», «Περὶ τὴν ὀνομασία τοῦ κρατιδίου τῶν Σκοπίων», «Οἰκογενειακοὶ δεσμοί», σελ. 188 - 189. «Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης», «Ἀτομικὴ ἐποχή», «Ἡ διάδοση τῶν ναρκωτικῶν», «Μία πνευματικὴ ἐκδήλωση μεγάλης σημασίας», σελ. 215 - 216. «Σεπτέμβριος 1955 στὴν Πόλη καὶ στὴ Σμύρνη», «Ἀειφόρος ἀνάπτυξη;», «Πυρηνικὴ ὑστερία», «Ἡ ἐλληνικὴ ὁμογένεια στὶς ΗΠΑ», «Μετὰ τὴν ἀεροπορικὴ τραγωδία», σελ. 244 - 247. «Ἰσχυρισμοὶ τοῦ Τούρκου Πρωθυπουργοῦ», «Γνώσεις καὶ ἐπιστήμη», σελ. 276 - 277. «Δελτία εἰδήσεων», «Ἀλλοίωση τῶν οἰκογενειακῶν θεσμῶν», «Προβληματισμοὶ γιὰ τὴν παιδεία», «Τὸ ὄνομα τοῦ κρατιδίου τῶν Σκοπίων», σελ. 308-309. **Θ. Κετσέα:** «Ἐνδιαφέρουσες ἀνακαλύψεις ἀπὸ τὶς θετικὲς ἐπιστήμες», σελ. 277.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: Μάκη Παπαγεωργίου: «Περιοδικὰ σὲ κρίση», σελ. 28. «Τὸ μέλλον τῶν περιοδικῶν», σελ. 56. «Προσοχὴ στοὺς ἠλεκτρονικοὺς λύκους», σελ. 91. «Ποιὰ δημοσιογραφία;», σελ. 123. «Ἡ τηλεόραση «τρέφει» δολοφόνους», σελ. 152. «Ὁ ἐπικίνδυνος πολιτισμὸς τῆς εἰκόνας», σελ. 218. «Κώδικας Ντὰ Βίντσι καὶ μέσα ἐνημέρωσης», σελ. 250. «Διαφήμιση ὑπὸ κατηγορία!», σελ. 278. «Τηλεοπτικὴ βαρβαρότητα», σελ. 311. **Ἰωάννη Ἀγγελόπουλου:** «Περιοδικὰ προβληματισμοῦ καὶ δράσεως», σελ. 29. «Κινηματογραφικὲς προσεγγίσεις κοινωνικῶν θεμάτων», σελ. 57. «Ἡ «ἐξυπνὴ» καὶ «τολμηρὴ» τηλεόρασις», σελ. 92. «Τηλεοπτικὴ ἐπικοινωνία», σελ. 124. «Προβολὴ διβλίων», σελ. 153. «Ἡ ἐπιθετικότης τῶν «καλ-

λιτεχνῶν», σελ. 219. «Διαδικτύου θετικά καὶ ἀρνητικά», σελ. 251. «Περὶ διαφημίσεως λόγος μαθητῶν», σελ. 279, «Παραεργεῖες τῆς δημοσιογραφίας», σελ. 312.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Θρ. Κετσέα: «Ὁ ὁδηγὸς καὶ τὸ χρέος», σελ. 2. **Νικ. Θ. Ἀρβανίτη:** «Ἡ καταδίκη τῆς ὕβριος», σελ. 20. «Ἐρωτήματα», σελ. 89. «Τὰ δάκρυα τῆς Παναγίας», σελ. 156. «Τὸ βαγόνι», σελ. 268, «Ἀπερισκέπτως», σελ. 318. **Ἄνδρ. Θωμά:** «Ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος», σελ. 55. **Γ. Βερίτη:** «Πῶς νὰ σοῦ ψάλλω ὅπως τὸ θέλω», σελ. 202. **Α. Χ. Κ.:** «Ἀνάστροφοι Συλλογισμοί», σελ. 226, «Χριστοῦγεννα» σελ. 316.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ: Δ. Καίπας: «Εὐχαριστία». **Θ. Β. Κετσέας:** «Ἡ τεχνητὴ γονιμοποίηση». **Δ. Σ. Μποτσέας:** «20^ο Ἰατρικὸ Συνέδριο Ἐνόπλων Δυνάμεων», σελ. 60 - 61. **Ἰατροῦ:** «Ἡ Ἰατρικὴ στὸ Βυζάντιο». **Κ. Ι. Γκιάλια:** «Ἡ Παγκοσμιοποίηση» σελ. 95 - 96. **Θ. Κ.:** «Τιμὲς στὸν Καθηγητὴ κ. Δαΐκο», σελ. 128. **Ἄλεξ. Κεβρεκίδη:** «Ἡ ἀξία τῆς μουσικῆς στήλης», σελ. 157. **Θ. Β. Κετσέα:** «Ὀυμανιστικὰ σπέρματα στὸν Ἰπποκράτη». **Γ. Δ. Κούβελα:** «Ὀδυσσεὺς Δημητριάδης», σελ. 223. **Η. Δ. Μ.:** «Ἄρθρα καὶ μελέτες Δ. Λιαρομάτη». **Α. Κεβρεκίδη:** «Θεωρία τῆς ἐξελιξέως», σελ. 253. **Μιχ. Θ. Μηλίγκου:** «Ἡ Διακήρυξη γιὰ τὴ ψυχικὴ ὑγεία στὴν Εὐρώπη». **Ἡλ. Δημητρίου:** «Ὁ Καθηγητὴς *T. Sindholu*, καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία», σελ. 281. **Χρ. Γιαμβριᾶ:** «Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Σταμάτης Κριμιζῆς», σελ. 317. **Δ. Γκενάκου:** «Κων. Καραθεοδωρῆς», σελ. 317.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ: Μιχ. Μηλίγκου: «Ἄγγελος Παπακωνσταντίνου», σελ. 54. **Χρ. Γιαμβριᾶ:** «Δημήτριος Λιαρομάτης», σελ. 217. **Ἡρ. Παπαβασιλείου:** «Σπύρος Ἀθανασίου», σελ. 228.

ΜΟΡΦΑΙ: Μιχ. Μηλίγκου: «Ὁ Μαῤῥινος Γερουλάνος», σελ. 161. **Βασίλ. Κ. Σταθάκης:** «Sören Kierkegaard», σελ. 193, «Ἀρχιμανδρίτης π. Ἰωάννης Ἀλεξίου», σελ. 225.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ: Γ.Δ. Κούβελα: «Ἡ διάγνωση», σελ. 62. **Ἰ. Α. Νικολαΐδη:** «Ἐκστασις», σελ. 158. **Γ. Δ. Κούβελα:** «Διαθήκη», σελ. 285.

«ΑΚΤΙΝΕΣ»

Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Επιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Άπο τίς έκδόσεις «Η Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

π. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

○ **ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ**

Προβληματισμοί και προτάσεις

ΤΡΕΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΙΕΡΕΣ:

○ **Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΕΝΟΣ ΑΓΙΟΥ**

Νικόλαος Μύρων τής Λυκίας

○ **ΑΦΥΠΝΙΣΤΗΣ ΣΤΟΝ ΜΩΡΙΑ**

Ίγνάτιος Λαμπρόπουλος

○ **Ο ΧΡΙΣΤΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ**

Άλέξανδρος Γκιάλας (Γ. Βερίτης)

***

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ιστορία - Παιδεία

*

ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

***

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283